

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 24 (2300) Год XLV

Беласток 11 чэрвеня 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Ад таталітарызму да дэмакратыі

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

У днях 25-27 мая адбылася ў Беларастоку арганізаваная Цэнтрам грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь канферэнцыя „Ад таталітарнай да дэмакратычнай дзяржавы — характар дзяржаўных і эканамічных рэформаў у Рэспубліцы Беларусь”. У канферэнцыі прынялі ўдзел прадстаўнікі пазарэдавых арганізацый і апазіцыйных партый з Рэспублікі Беларусь і прадстаўнікі рэфарматарскіх партый сённяшняй урадавай кааліцыі ў Польшчы, якія больш за дзесяць гадоў таму знаходзіліся ў падобных абставінах, як сённяшняя беларускія апазіцыянеры.

Сам лозунг канферэнцыі даволі агульны, але не цяжка здагадацца, што яе лейтматывам былі роздумы над далейшым ходам палітычных і эканамічных працэсаў у Рэспубліцы Беларусь. Сёння абставіны ў Беларусі выглядаюць даволі трывожна. Аляксандр Лукашэнка, некрытычны гадаванец камсамольскага масквацэнтрызму, прыбраўшы ў свае рукі ўсе рычагі ўлады ў дзяржаве, уявіў сабе, што гэтага дастаткова, каб падуць супраць ветру сучасных еўрапейскіх палітычных і эканамічных працэсаў. Жыццё, аднак, яшчэ раз даказала адвечныя ісціны і на абочыну цывілізацыйнай плыні здуваецца не цікавасць да лепшага жыцця, а загадваемы Лукашэнкам камуністычны запаведнік у Беларусі. Пра праблемы з дэфіцытам паліва ў Беларусі агульна вядома.

Носьбіты энергіі не даюць у сучаснай беларускай эканоміцы выручкі за сябе. Месца беларускіх прамтавараў у магазінах займаюць ужо тавары расійскія, таннейшыя і больш якасныя. Вялікім марнатраўцам рэсурсаў з’яўляецца і дзяржаўны сектар сельскай гаспадаркі, які атрымоўвае беззваротную датацыю вартасцю ў 400 мільёнаў амерыканскіх долараў у год, а пастаўляе на рынак менш за 20% бульбы і менш за палову гародніны, мяса і збожжа; 3 мільёны тон збожжа дзяржава вымушана купляць за мяжою. Варта тут прыгадаць, што Лукашэнка і большасць ягонай каманды з’яўляюцца выпускнікамі Беларускага сельскагаспадарчага інстытута. Вытворчасць прыватнага сектара перавышае дзяржаўную, аднак 90% праверак прадпрыемстваў малага і сярэдняга бізнесу канчаецца санкцыямі.

60% міжнароднага тавараабароту Беларусі выпадае на Расію. Належнае за газ і нафту да гэтай пары суцэльна пагашалася бартэрнымі пастаўкамі, аднак з прыходам Пуціна Расія забараніла бартэрны разлік сваім дзяржаўным прадпрыемствам. Таможны саюз Беларусі і Расіі на практыцы не існуе.

[працяг 4]

„Русский город Минск”

Яўген МІРАНОВІЧ

Кожная паездка ў Беларусь прымушае актуалізаваць погляд наконт таго, што адбываецца ў гэтай краіне. Найменш мяняецца ў Беларусі толькі вонкавы выгляд гарадоў, мястэчкі, вёсак. Праўда, у сталіцы нават шмат будуюцца і рамантуецца, але толькі на галоўных вуліцах. На фоне архітэктуры сталінскага рэнесанса і брэжнёўскага мадэрнізму асабліва вылучаюцца амерыканскія бары „McDonalds” і расійскія банкі. Апрача будынкаў, дзе памяшчаюцца ўладныя ўстановы, большасць астатніх патрабуе рамонт. Проста, сімвалічным прыкладам такога стану з’яўляецца Дзяржаўны тэатр оперы і балета. Звонку будынак тэатра больш напамінае калгасны склад хімікатаў, чым месца прэзентацыі культуры сусветнага ўзроўню. Дзяржаўная ці прэзідэнцкая ўласнасць большасці архітэктурных аб’ектаў у сталіцы вызначае ім сумны лёс, асабліва, калі бюджэт краіны не дазваляе на ўтрыманне нават іх невялікай колькасці. Прыватызация, аднак, немагчыма па ідэалагічных прычынах.

Мінск не з’яўляецца, аднак, такім кашмарным горадам, якім яго часам паказвае Вальдэмар Мілевіч у польскім тэлебачанні. Ідучы вуліцамі сталічнага горада не відаць ніякіх праяваў крызісу, пра што пастаянна заяўляе апазіцыя. Шырокія вуліцы і тратуары, шматлікія чыстыя паркі выклікаюць добрае ўражанне. Ёсць дзе затрымацца, адпачыць, паесці і выпіць піва. Амаль усе прадуктовыя крамы і рэстараны працуюць у суту і нядзелю, некаторыя кругласутачна. Савецкая традыцыя гандлю і паслуг, здаецца, адышла ў забыццё. У большасці крамаў можна купіць амаль усё тое, што ў Польшчы. Беларускія харчовыя прадукты каштуюць прыблізна столькі як у Беларастоку, імпортныя нашмат даражэйшыя. Найбольш тавараў з Расіі. Асабліва піва маскоўскіх і пецябургскіх піўзаводаў стала сапраўднай канкурэн-

цыяй мінскім і лідскім вытворцам гэтага напою. Пакуль што беларускія піўзаводы выігрываюць цаной. Лідскае каштуе, напрыклад, 300, а маскоўскае — 500 рублёў (долар — 950 рублёў), але часцей у руках мінскай моладзі можна пабачыць расійскае піва.

На Камароўскім базары можна набыць хіба ўсё, што вырошчваецца ў садах і агародах свету, а таксама ўсе гатункі рыбы, мяса ў выглядзе сыравіны ці перапрацаваных прадуктаў. У нядзелю гандлюе там некалькі тысяч людзей, пакупнікоў таксама шмат — прыцягвае іх трохі ніжэйшая цана, чым у крамах.

Загадкай для мяне было толькі тое, як гэта ўсё адбываецца, калі людзі заяўляюць, што зарабляюць 20 долараў у месяц, хаця выразна відаць, што выдаюць у крамах некалькі разоў больш. Выглядае на тое, што ценявая зона ў гаспадарцы выразна здамінавала тую афіцыйную. Большасць мінскіх рэстаранаў, у якіх заўсёды поўна людзей, для грамадзяніна Польшчы звычайна задарагія, каб карыстацца іх паслугамі, але, відаць, значаную частку грамадзян Беларусі тамашнія цэны не палохаюць.

Мінск — горад не бедны, аднак, нішто ў ім не напамінае, што знаходзіцца ў сталіцы незалежнай дзяржавы. Хутчэй напамінае ён цэнтр расійскай правінцыі. Праехаўшы ўсю дарогу з Гродна ў Мінск, не пашанцавала мне пачуць беларускую мову, хаця яна там, побач расійскай, дзяржаўная. У гродзенскай гасцініцы „этажная” звярнула мне ўвагу, што „ручник — это польское слово, побелорусски — это полотенце”. Пры аўтавакзальнай касе „девушка” не магла зразумець слова „аўторак”. Калі мне не хацелася выяўляць свае патрабаванні на рускай мове, тады яна крыкнула: „Не могли бы сказать «вторник». А то сиди и думай, что это за «аўторак»”.

[працяг 4]

Быў ПГР

Лёс звольненых працаўнікоў склаўся па-рознаму. Некаторыя пайшлі на ранейшыя пенсіі, некаторыя атрымалі працу, а некаторыя і нічога дастаць не могуць. Ёсць многа маладых людзей, каля пятнаццаці, якія не вучацца і не маюць працы, бо не могуць яе атрымаць.

[беспрацоўе 3]

Прэзідэнты — жабракі

У дэмакратычных краінах асобы, якія ўзначальвалі дзяржавы, пасля перадачы ўлады сваім пераемнікам наогул карыстаюцца вялікай пенсіяй і шырокімі прывілеямі. Інакш справа маецца ў Беларусі. Мінскія апазіцыйныя газеты апошнім часам пішуць пра матэрыяльную сітуацыю былых шэфіў беларускай дзяржавы, якія адмовіліся супрацоўнічаць з Аляксандрам Лукашэнкам.

[болей 4]

Гэта не будзе „сухая” філалогія

3 ліпеня пачнуцца экзамены на беларускую філалогію Універсітэта ў Беларастоку. Працягнуцца дні два-тры. Усё залежыць ад колькасці паступаючых. Экзамен толькі вусны. Фактычна гэта будзе кваліфікацыйная размова па вяданні беларускай мовы.

[дэталі 5]

Любіце адзін аднаго

Уладыка Грыгорый павіншаваў настаяцеля Арлянскага прыхода а. Аляксандра Такарэўскага з 50-гадовым юбілеем служэння Царкве, а матушку Варвару за працу на карысць Царквы ўзнагародзіў ордэнам св. Марыі Магдаліны II ступені.

[юбілей 8]

Сэрца трапятала, як бамбілі

Забраў мяне немец і павёз фурманкаю сем кіламетраў на калёнію. У яго ўжо два палякі, украінец і француз былі. Я там свіней карміла, брочку садзіла і ўсюткі — што адно толькі. Елі байкі; гаспадыня і дачка — старая дзеўка — варылі нам ежу.

[ўспаміны 10]

Арышт

Усяму вінавата каза, пан начальнік. Не меў чорт як прычапіцца, то спакусіў бабу газету прачытаць. Вычытала, што казінае малако надта ж вартаснае, а апрача гэтага ліквідуе яшчэ і маршчынкі на твары. І давай, хоць ялава цяліся.

[дэтэктыў 11]

Беларусь — беларусы

Перашкаджае родная дзяржава

Цэнтр падтрымкі прадпрымальніцтва „Бантон-Факс” сумесна з грамадскім аб’яднаннем „Клуб прадпрымальнікаў” горада Гродна правёў сацыялагічнае апытанне індывідуальных гандляроў на рынках „Паўднёвы”, „Скідальскі” і „Грандзіцкі”. Каля тысячы чалавек, што складае амаль 30% агульнай колькасці тутэйшых дзелаў людзей, выказалі сваё бачанне праблем дробнага і сярэдняга прадпрымальніцтва.

На рэспубліканскім узроўні гродзенскіх гандляроў найбольш турбуюць рэзкае зніжэнне пакупніцкай здольнасці насельніцтва (95%); рэгулярныя змены і дапаўненні ў заканадаўстве, якія рэгламентуюць вядзенне прадпрымальніцкай дзейнасці, але не прадугледжваюць адаптацыйнага перыяду і папярэдняй інфармацыйна-метадычнай работы з боку дзяржаўных органаў кантролю (93%); супярэчнасці паміж законам, актамі, дэкрэтамі, каментарыямі (88%); пастаяннае павелічэнне адказнасці за правапарушэнні ў га-

ліне прадпрымальніцкай дзейнасці (84%); вялікая колькасць кантралюючых органаў, якія часам выконваюць не свае функцыі (78%); неабаснаваная бюракратыя ў пытаннях рэгістрацыі ці перарэгістрацыі прадпрымальніцкай дзейнасці, вядзення ўлікова-справаздачнай дакументацыі (79%); перыядычнае зневажанне статусу прадпрымальніка праз сродкі масавай інфармацыі з боку чынавенства ў сваіх выступленнях і публікацыях (61%).

Сярод асноўных праблемаў мясцовага ўзроўню рэспандэнты назвалі дзяржаўную манополію на арганізацыйны рынкі (42%) і адсутнасць рэальнай падтрымкі развіцця прыватнага прадпрымальніцтва з боку мясцовай адміністрацыі і кантралюючых органаў. Прыкладам, спробы адкрыцця прыватных рынкаў не мелі поспехаў. Адсутнічаюць аптымальныя ўмовы для гандлю: абмежаваны час работы рынкаў, антысанітарныя, няроўныя ўмовы працы ў параўнанні з замежнымі гандлярамі.

Антон ЛАБОВІЧ

Наша першая тысяча —

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

3 сакавіка 2000 года пачалася рэгулярная загрузка нашага тыднёвіка ў Інтэрнэт ды злічэнне яго наведвальнікаў. У момант, калі завяршаем гэты выпуск газеты лічылнік нашага сайта дасягае ліку 1000 наведвальнікаў. Насуперак нашым крытыканам і малаверам, паводле якіх накрутка лічылніка „Нівы” — справа выпадку, а не зацікаўленасці заўляем, што не. Не — у нас без аніякіх прамоцый і сайбермаркетынгу сфармавалася пастаяннае кола чытачоў электроннага выпуску „Нівы”. Не надта яно вялікае — 80-100 загрузак у тыдзень, — але для рэгіянальнай газеты, якая поўнасцю выходзіць на экзатычнай беларускай мове, лічым, цалкам прыстойнае.

З часу рэгулярнай пастаўкі матэрыялаў у Інтэрнэт адышло ад нас 9 пастаянных падпісчыкаў на папяровае выданне „Нівы”. Можна тут меркаваць, што некаторай праслойцы чытацкай публікі электронны выпуск газеты ў змозе цалкам заступіць традыцыйную яе форму.

Прывітанне ўсім нашым чытачам. Да наступнай тысячы на лічылніку.

Аляксандр МАКСІМЮК

P@dkі з электронных лістоў

Нечакана для сябе на гэтым тыдні адкрыў праз Інтэрнэт мас-медый польскай дыяспары беларусаў. І вельмі гэтым задаволены. Па-першае, што ў Польшчы беларусы не забыліся, хто яны такія, у адрозненне ад некаторых прадстаўні-

коў тытульнай нацыі РБ. Па-другое, што на фоне параўнальна небагатага рэсурсамі польскага Інтэрнэту, беларускія старонкі знаходзяцца на годным месцы. І па-трэцяе, што заўсёды цікава даведацца пра нешта новае.

Хоць я даволі часта па справах бываю ў РП, але нагутарыць пра жывіцё з тубільцамі ўсё нежак не даводзілася. Таму з задавальненнем пазнаёміўся з матэрыяламі і Беларускай службы Польскага радыё, і з Камунікатам і, асабліва, з Вашай газетай. Матэрыялы і тэмы апублікаваныя ў „Ніве” настолькі адрозніваюцца ад мясцовай прэсы, што прачытаў усё „ад дошкі, да дошкі”. Найбольш мне спадабаліся ўспаміны з даўнейшага жывіцця. І я з прыкрасцю вымушаны прызнацца, што калі мае бабулі-дзядулі пра нешта ўспаміналі, я на малалецтве не вельмі іх слухаў. Цяпер, на жаль, спытацца няма ў каго (...)

Юрый ДАВІДЗЮК, Брэст
(muraw@inbox.ru)

@ @ @

I am sorry to say but your site <http://www.kurier-poranny.com/niwa> does not have content in English and can not be listed at Regional/Europe/Poland/ directory of Open Directory Project (<http://dmoz.org>). Please find a directory that allows Belarussian language (...)

Zbigniew KOZIOL
(zkoziol@cryptologic.com)

А ўсе навокал, уявіце, трындзяць, што Інтэрнэт — супердэмакратычная прастора.

Задачы, якія стаяць перад Беларуссю.

Погляд за апошнія дзесяць год

Вытрымкі з даклада Людмілы ГРАЗНОВАЙ, зачытанага на канферэнцыі „Ад таталітарнай да дэмакратычнай дзяржавы — характар дзяржаўных і эканамічных рэформаў у Рэспубліцы Беларусь”, якая праходзіла ў дні 25-27 мая 2000 года ў Беластоку (пра канферэнцыю чытайце на 1 і 4 старонках).

Час ад часу ў сусветнай супольнасці прачынаецца цікаўнасць да Беларусі і яе праблемаў. Сёння чарговы раз зьявртаецца погляд з сусветнае палітычнае варуўні на краіну, якая знаходзіцца паміж Польшчай і Расеяй.

Такая эпизадная, заходняя знешнепалітычная ўвага да беларускіх праблемаў не выпадковая. Сьвет прабуе даведацца пра Беларусь і імкненні яе народа, бо дакладных шырокараспаўсюджаных уяўленняў пра гэта няма. Існуе гэтак званая праблема ідэнтыфікацыі Беларусі ў сьвеце. Беларусь — гэта краіна-сатэліт альбо незалежная дзяржава? Беларусь — гэта таталітарная альбо дэмакратычная дзяржава? Беларусь — гэта краіна адміністрацыйнага рэгулявання альбо з рынкавай эканомікай? Беларусь — гэта азіяцкая альбо эўрапейская дзяржава? З-за праблемы ідэнтыфікацыі ўзнікаюць складанасці ў заходніх палітыкаў, зьяўляюцца наіўныя словы й учынкi ў адносінах да беларускай сытуацыі.

Непамерна большай праблемай для Беларусі, чым ідэнтыфікацыя, зьяўляецца праблема самаідэнтыфікацыі. Беларускі народ сам ня вызначыўся, чаго ён хоча і куды ён хоча ісьці, што зьяўляецца вынікам 200-гадовай асыміляцыі шматпакутнага народа. Яго землі знаходзіліся ў эпіцэнтры эўрапейскіх войнаў, яго эліту — носьбітаў беларускае культуры — мэтадычна знішчалі. Беларускі народ знаходзіцца на ростанях ва ўсіх сэнсах — у нацыянальным, дзяржаўным, эканамічным, цывілізацыйным. Беларускае грамадства расколатае на прыхільнікаў аб’яднання з Расеяй і прыхільнікаў сувэрэннага разьвіцця, на тых, хто „за” савецкую эканоміку і тых, хто „за” рынковую эканоміку, на „прарасейска” скіраваных грамадзянаў і на заходнікаў. Плынная, недакладная, нявызначаная сьвядомасьць беларускага народа стала знаходкай для маніпулятара, папуліста, які ўсталяваў рэжым асабістае ўлады на тэрыторыі паміж Польшчай і Расеяй.

Больш за дзесяць год таму беларусы здабылі ўласную гісторыю й дзяржаўнасць. У значнай ступені дзякуючы зьнешнім абставінам — расейскай інтэлігенцыі, якая ідэалогічна разбурыла камуністычны рэжым у СССР, няўдалай спробе пугчы, якая прывяла да аб’яўленьня незалежнасці былых савецкіх рэспублік, эканамічных праблемаў, што прымусілі кожную рэспубліку ратавацца самастойна, Беларусь набыла незалежнасць і сувэрэнітэт. (...) Безумоўна, пэўную цану за гэты падарунак беларусы заплацілі. (...) Але гэтая плата была меншай за тую, якую заплацілі расейцы й украінцы — дысідэнтамі, якія адседзілі ў турмах, інтэлігенцыяй, што дамаглася прызнання народаў. (...)

Аднак новая гістарычная прыступка замест бальшавіцкага тупіка, якую атрымалі беларусы за занадта малую цану, не была імі па-сапраўднаму ацэнена і выкарыстаная. Галоўная віна за гэта ляжыць не на самім народзе, а на кіруючай эліце й апазыцыі. Народ, які толькі нядаўна скінуў зь сябе камуні-

стычную міталёгію і не знайшоў новых арыентаў, быў аморфнай масай, якую можна было парушыць у той альбо іншы бок. (...)

Кіруючая эліта і апазыцыя праваліліся таму, што дакладна ня ведалі, куды весці краіну, і не паказалі патрэбнай палітычнай волі. Кіраўніцтва таго часу на чале з Кебічам сядзела на двух крэслах. Яно ня вызначылася на конт незалежнасці (краіна свая, а грошы расейскія), на конт дзяржаўнага ладу (не камунізму, але й не дэмакратыі), на конт эканамічных ператварэнняў (з савецкай эканомікі выкінулі, а ў рынак ісьці страшна), на конт знешнепалітычнай арыентацыі (мяжа з Расеяй зьявілася, а з супрацьлеглага боку не адчынілася). Рыхлая беларуская намэнклятура таго часу аказалася разгубленай каля руля ўлады, і практычна кінула яго на волю лёсу.

Апазыцыя ў той анархічнай сытуацыі магла стаць каля штурвала, падняць уладу з бруду, у якім яна валялася. (...) У той момант ёй здавалася, што для перамогі дастаткова зваліць Кебіча, не мабілізуючы сілы для прыходу да ўлады. У выніку перыяд нечаканага гістарычнага падарунка і выпушчаных дэмакратычных магчымасцяў, які пачаўся ў 1991 годзе, скончыўся ў 1994 годзе, калі ўладу ў краіне падабраў той, хто прывіў палітычную волю. (...) Беларускаму народу было аб’яўлена, што за цывілізаваным сьветам яго не пабудуць. (...) Усе галіны ўлады толькі галінкі на прэзідэнцкім ствале. Усё ў гэтай дзяржаве пакуль залежыць ад волі першай асобы. За цывілізаваным сьветам ён не ідзе і цывілізаванаму сьвету не адчыняецца. Як можна ў такой сытуацыі праводзіць выбары ў парламэнт? Апазыцыя, усьведамляючы гэта, не зьбіраецца быць фігавым лістом на голым целе аўтарытарнай улады. Правільная ідэнтыфікацыя выбараў як выбараў мае першаснае значэнне. Адна справа, калі выбары адбываюцца ў краіне, якая разьвіваецца дэмакратычна, іншая справа — выбары ў аўтарытарнай дзяржаве, дзе, як кажаў Сталін, „не важна, хто галасуе, важна, хто лічыць галасы”. Такія выбары нічога не зьмяняюць, і мы гэтану маем доказ. Вось ужо некалькі год у краіне існуе прызначаны Лукашэнкам парламэнт, які выконвае функцыю не заканадаўчага воргану, а канцылярыі, якая рэгіструе дэкрэты прэзідэнцкай улады.

Да гэтага часу сьвет ведаў Беларусь па Чарнобылю й Лукашэнку. Але гэтыя сымбалі выклікаюць цяжкія пачуцьці. Адныя народы адкрываюцца сьвету праз сваю гісторыю. Але гісторыю Беларусі перапісвалі не адзін раз, і ўсе заваёўнікі старанна знішчалі яе спадчыну. (...) Няшчасьце беларусаў у тым, што яны жывуць на межах цывілізацыяў, нясуць адбітак пераходу й нявызначанасці. Але гэты іх недахоп у сучасным узаемазвязаным сьвеце можа стаць іх перавагай. Нацыянальна-дэмакратычныя каштоўнасці інтэнсіўна выбіраюцца самай актыўнай і перспэктыўнай часткай насельніцтва — моладзьдзю. Беларускае мова, як забаронены плод, становіцца модай, свабодныя рынковыя адносіны — натуральнай марай адукаваных людзей. (...) Выбарчая працэдура прадстаўляецца шмат для каго з грамадзянаў, хто быў у мінулым нігілістычна настроены, як неад’емнае асабістае права. Унутранае паспяваньне беларусаў ідзе і паралельна дэмакратычны працэс ідзе.

5 чэрвеня 2000 года на 47 годзе жыцця памёр
Міхась ШАХОВІЧ
— журналіст „Нівы” ў 1975-1985 гадах.
Словы спачування сям’і і блізім Нябожчыка
з прычыны напаткаўшага Іх гора
выказвае рэдакцыйны калектыў „Нівы”.

Быў ПГР

Пасля развалу калгаса ў Дыдулях у 1956 годзе на яго месцы асталіся пустыя гаспадарчыя будынкі і ў 1965 годзе заснавалі тут ПГР (саўгас). Мо тры месяцы ўваходзіў ён у склад ПГР Вандалін, а ад ліпеня 1965 года стаў самастойным прадпрыемствам. Тады ж набылі і працоўны калектыў, галоўным чынам з выхадцаў з тутэйшых вёсак. Камасачыю грунтаў правялі раней, галоўным чынам з тых зямель, якіх уласнікі пасля вайны эмігрыравалі ў СССР. Жыллёвыя будынкі стаўлялі ў 1967-69 гадах, а найбольшы з іх у 1974 годзе. На іх пабудову датацыі давала дзяржава, аднак пры ўмове, што былі выпрацаваны „трынаццаткі“. Таксама 30% ад „трынаццаткаў“ прызначаліся на пакупку машын.

Вырошчвалі буракі і збожжа, гадавалі жывёлу. Спярша націск клалі на быдла, галоўным чынам экспартнае, якое на два тыдні ішло ў Легу каля Элка, а толькі адтуль за мяжу. Пасля сталі перастаўляцца на адкорм свіней: мадэрнізавалі памяшканні, цялятнік перарабілі на двухпавярховую свінарню, у якую пашу ўвозілі ліфтам.

Буракі і бульбу спачатку збіралі войска, якое прыезджала з часці ў Элку. Вякі жылі ў шатрах і пераробленым свінарніку. На іх патрэбы арганізавалі кухню і сталоўку. Гэта было, калі ПГР у Дыдулях быў самастойны, а пасля ўборкай прапашных займаліся сезонныя рабочыя і школьнікі. Збожжа спачатку збіралі ў стагі і тады малацілі, а пасля куплялі „Вістулі“, а пазней тры „Бізоны“. Пад Дубяжынам зямля слабая была і сеялі там толькі жыта і лубін. Збожжа трымалі ў збожжавым складзе, побач якога была мя-

шальня камбікармоў з уласных і купленых кампанентаў. Былі два сіласы, у якіх квасілі люцэрну. Кармілі жывёлу таксама выварам са спіртнога заводу ў Паканеве і сыраваткаю з малачарняў у Бельску, Сямятычах і Гайнаўцы; апошняю прывозілі адтуль, дзе была найтаннейшая.

У першыя гады ПГР у Дыдулях быў самастойны, пасля падпарадкавалі яго ВПГРу Рутка з сядзібай у Каменным Двары, затым Раёну расліннай прадукцыі ў Парцаве і наканец ПГРу ў Бельску-Падляшскім. Найлепш было, калі ПГР у Дыдулях быў самастойны, а пасля, калі сталі арганізаваць вялікія камбінаты, некаторыя гаспадаркі не давалі прыбытку і ўсё стала хіліцца да ўпадку. Дыдулі хацелі зноў адлучыцца, але не атрымалі згоды. І па ўсім.

У 1993 годзе ўсе працаўнікі атрымалі звальненні. Пасля былі аб'яўлены таргі на арэнду пэгэраўскай маёмасці і поле з гаспадарчымі будынкамі арандаваў мясцовы СКР. Яшчэ ў мінулым годзе абраблялі частку зямлі, а сёлета ўжо не засеялі. Гаспадарчыя будынкі ў Маскоўцах і Рыгораўцах узялі кіраўнік і заатэхнік. Частку машын купілі прыватнікі, а частку ўзяў на шматгадовы выкуп той жа СКР. Ва ўсіх агромных будынках, у якіх калісьці мычалі і квічалі жывёлы, царыць цішыня; у Дыдулях будынкаў тых сем.

Лёс звольненых працаўнікоў склаўся па-рознаму. Некаторыя пайшлі на ранейшыя пенсіі, некаторыя атрымалі працу, а некаторыя і нічога дастаць не могуць. Ёсць многа маладых людзей, каля пятнаццаці, якія не вучацца і не маюць працы, бо не могуць яе атрымаць. Калі ў Бельску арганізуюць нейкія курсы, то аб'ява пра іх вісіць на стэндзе ва Управе па працаўладкаванні толькі адзін дзень. Паездка з Дыду-

лём у Бельск каштуе дзесяць злотых і няма адкуль іх узяць, каб штодзень ездзіць аглядаць стэнд. Чыноўнікі з Бельска маглі б чытаць тэа анкету, якія збіраюць ад беспрацоўных і паведамляць іх пра арганізаваныя імі курсы. Летам беспрацоўныя збіраюць зёлкі, восенню грыбы і кару з крушыны. Нядаўна лес садзілі, але толькі два тыдні. І гэта ўсё такое абы пражыць, праесці, а нічога не нажываецца. Ёсць сем'і, што не маюць нічога, нават запамогі.

Адна сям'я выехала ў Чаромху, бо там бацькі купілі хату. Адзін чалавек зімою працуе качагарам у кацельні. Адзін працуе ціхім парабкам у гаспадары ў Паплавах. На працу за мяжу ніхто не едзе.

З ПГРаўскага пасёлка семнаццаць дзяцей школьны аўтобус возіць вучыцца ў Маліннікі і Орлю. Ёсць яшчэ тут і пяцёра дашкольнікаў. Трэба купіць дзесяць кніжкі, а за што, калі абое баць-

коў не маюць працы. Адзін прайшоў курсы і медыцынскае абследаванне, бо ў бельскім „Максбудзе“ мелі яго на працу прыняць. Заехаў з паперамі і тады яму сказалі, што ўжо набылі працаўнікоў. А ў яго чацвёрта дзяцей.

Усе, што працавалі ў ПГРы, атрымалі кватэры і плата за іх была нізкая, а цяпер стала вельмі высокая. Хто пайшоў на пенсію з ПГРа, той ад аплаты звольнены, а хто з СКРа — не! Кватэру можна за невялікую цану выкупіць на ўласнасць, але і так тое самае трэба плаціць. Усе кватэры аднолькавыя: два пакоі і кухня. Ёсць халодная вада, каналізацыя і газ у балонах. Антэну для тэлебачання кожны стаўляе сваю.

Прадукты ў краме людзі *na obór* купляюць і калі атрымалі засілак, аддаюць. А жыць няма за што.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ
Фота аўтара

Парк у Міхалове

Цераз Міхалова праходзяць дарогі ў Беласток, Жэдня, Гарадок, Гайнаўку і Ялоўку. Праз мястэчка турысты ездзяць на Семяноўскае вадасховішча. У гмінным цэнтры працуе вялікі магазін. Моладзь вучыцца ў трох сярэдніх школах — гімназіі, прафтэхвучылішчы і ліцэі. Здавалася б, што такім мястэчкам можна толькі ганарыцца. Аднак зайшоўшы ў парк наведвальнік моцна расчаруецца, калі ўбачыць не месца адпачынку, а вялікі сметнік. Валяюцца там банкі з-пад піва, бутэлькі з-пад катэіляў і гарэлкі, а вецер разносіць смецце па сцэжках і газонах.

Улада павінна быць сорамна за такі парк. Няўжо ў гміне не знойдуцца грошы, каб час ад часу наняць беспрацоўных і ўпарадкаваць парк?

Дзядзька ЗАХАР

Экалагічныя кацельні

У сельскагаспадарчых школах у Бельску-Падляшскім і Рудцы будзе праведзена мадэрнізацыя кацельняў. Да гэтай пары ў якасці апалу выкарыстоўвалі яны каменны вугаль, які моцна забруджвае атмасферу. Управа Бельскага павета рашыла перавесці абедзве кацельні на больш прыязны натуральнае асяроддзе від апалу — абагравальнае масла. Для гэтай інвестыцыі павятовая адміністрацыя прыцягнула сродкі з міжнародных і айчынных фондаў аховы асяроддзя: 450 тыс. зл. для Бельска і 728 тыс. зл. для Рудкі. Гэтыя сродкі сфінансуюць мадэрнізацыю ў 70%. 26 мая Рада павета ўпаўнаважыла ўправу падпісаць з фондамі адпаведныя дамовы. (Л-Ч)

Зрабілі мы многа

— За мінулы год асфальтавалі мы адзінаццаць кіламетраў дарожнага палатна, папраўлялі паверхню гравійных і пясчаных ды займаліся адпаведным утрыманнем усіх іншых павятовых дарог. У мінулым асфальтавалі мы толькі па 0,5 кіламетра ў год або ўвогуле не клалі новага асфальту. Цяпер можна сказаць, што зрабілі мы многа. Аднак патрэбы вельмі вялікія і чакае нас вельмі многа інвестыцый, — кажа Тадэуш Станкевіч, кіраўнік Управы павятовых дарог у Гайнаўцы.

Утрыманне і рамонт дарог

Управа павятовых дарог у Гайнаўцы пачала сваю дзейнасць ад 1 студзеня 1999 года. Займаецца яна ўтрыманнем і рамонтамі дарог у Гайнаўскім павеце. На ўлік устанавы 272 кіламетры асфальтаваных дарог, 186 кіламетраў — гравійных, 34,5 кіламетраў — брукаваных і 27,5 кіламетраў палявых дарог (найбольш іх у гмінах Нарва і Чыжы). Работнікі займаюцца таксама ўтрыманнем сарака двух мастоў, мяняюць дарожныя знакі, а зімою расчышчаюць і пасыпаюць дарогі соллю і пяском.

На пачатку 1999 года ва Управе дарог працавала 10 асоб, а зараз 26 чалавек.

— Управа дарог з Бельска-Падляскага перадала нам трактар, грузавую машыну і стары экскаватар. Купілі мы яшчэ машыну з адбойным малатком, ушчыльнік, грэйдэр, новы трактар МТЗ, дарожны каток. За апошнія тры месяцы мы вылілі каля 30 тон асфальтавай масы на дарогі, — гаворыць Тадэуш Станкевіч.

Апошнім часам на павятовых дарогах Гайнаўшчыны можна было заўва-

жыць многа мотапільшчыкаў, якія высякалі прыдарожныя дрэвы. Управа павятовых дарог у Гайнаўцы прадала больш за 1 100 дрэў гаспадарам з навакольных вёсак. За адно дрэва сяляне плацілі ад 20 да 50 злотых, а атрыманыя сродкі прызначаліся на ўтрыманне дарог.

Тадэуш Станкевіч — кіраўнік Гайнаўскай Управы павятовых дарог.

Дарожныя інвестыцыі

У гэтым годзе на ўтрыманне павятовых дарог і дарожныя інвестыцыі прададзена 2 648 тысяч злотых. Самай вялікай інвестыцыяй будзе асфальтаванне і выкананне тратуараў па вуліцы Варшаўскай у Гайнаўцы (500 тысяч злотых). Каналізацыя па гэтай вуліцы бу-

дзе выканана за кошт гарадскога бюджэту. Прадугледжваецца таксама асфальтаванне дарог у Палічнай, паміж Махнатым і Старым Корнінам, паміж Карыціскамі і Истокам, на Заставе ў Белавежы, паміж Гародчынам і Даратынкай, Міклашэвам і Ляшукі, паміж Новабаравам і Шастаковам і выкананне каналізацыі і тратуараў у Чаромсе.

— Большасць інвестыцый часткова фінансуецца гміннымі бюджэтамі. Напрыклад, адной з самых вялікіх мінулагадніх інвестыцый было асфальтаванне дарогі з Трывежы ў Ласінку (каля 4 км), на што 50% сродкаў выдаткаваных было з бюджэту Гайнаўскай гміны.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

Што ў Кляшчэлях

У гэтым годзе ў Кляшчэлях будуць адноўлены гарадскія вуліцы: Паркавы пляц, Мікалая Каперніка і Тадэуша Касцюшкі ды адрэзак вуліцы Кароля Свярчэўскага. На іх пакладуць асфальтавае палатно.

Значна пашыраць (да 6 метраў) асфальтавую дарогу з Кляшчэляў у Елянку. Апрача таго будуць адрамантаваныя гравейкі каля Дабрывады, у Пухаве ды з Тапаркоў у Рутку.

У Кляшчэлях адрамантуюць спортпляцоўку і купальны басейн. Пабудуюць стаянку аўтамабіляў пры тамашнім дэпо Добраахвотнай пажарнай каманды. Урэшце будзе праведзена электраўстаноўка асвятлення па вул. Акацыёвай.

Таксама ў гэтым годзе дачакаюцца рамонт шматсямейных жылых дамы кляшчэўскага жыллёвага кааператыва. На панадворку між блокамі пабудуюць спортпляцоўку для дзіцячых гульні. (гай)

Ад таталітарызму да дэмакратыі

[1 *☞ працяг*]

Калі пачаліся саборніцтвы, хто больш гарэлі і тыгунёвых вырабаў увязе суседу, расійскі таможны камітэт без аглядкі на абдымкі дзяржаўных лідэраў загадаў выбарачную праверку транспартаў увозімых з Беларусі, а Пуцін аблажыў тавары з Беларусі пошлінай і ўвёў магчымасць антыдэмпінгавых санкцый. І атрымалася сітуацыя, што не Беларусь доіць Расію, як гэта ўяўлялася пра Лукашэнку, а наадварот. Выявілася, што патрабаванні Расіі больш жорсткія ад патрабаванняў МВФ. Беларусь не знімае з Расіі аплат за карыстанне з дарог, чыгункі і паветранага басейна; аплаты тых маглі б скласці амаль яшчэ адзін бюджэт Беларусі (2,5 млрд. ам. долараў).

Напружаныя эканамічныя абставіны з'яўляюцца свайго роду пуцяводнай зоркай палітычных паводзін Лукашэнкі. Калі ў жніўні мінулага года пачыналіся клопаты з палівам і канчаўся тэрмін яго прызнаваемай прэзідэнтуры, ён заміж перагавораў з дэмакратычнай апазіцыяй аб'явіў „шырокі грамадска-палітычны дыялог” без канкрэтнай мэты, адказнасці і ўдзельнікаў. У кастрычніку запасы паліва былі ўстаноўлены, а Лукашэнка атрымаў запрашэнне на саміт у Стамбуле. Тыдзень пасля вяртання з Турцыі згаданы „дыялог” стаў яму непатрэбны. Але вясною, калі эканамічныя абставіны зноў ускладніліся, Лукашэнка зноў аб'явіў дыялог — з прыхільнымі яму арганізацыямі... Усе карты ў адных руках і Лукашэнка ў любы момант можа зрабіць любы неардынарны ход. Цяжка прадбачыць, ці спадзяваемы ў кастрычніку выбары ў ВС будучы выбарамі, ці толькі выбарчым фарсам. Лукашэнка паймае Маскву, якая можа захацець легітымнасці беларускіх улад дзеля легітымнасці аб'яднальных дагавораў.

Захад з аднаго боку дамагаецца ад Лукашэнкі паводзін згодных з дэмакратычнымі прынцыпамі, а з другога заўважае, што дэмакратычная апазіцыя ў Беларусі кволая, а гэта можа даць легітымнасць існуючай уладзе, бо Захад мяркуе, што людзям падабаецца калгаснае акцёрства Лукашэнкі. Да таго ж яшчэ дэмакратычная апазіцыя

згадвае пра нацыянальны каштоўнасці, якія на Захадзе асацыююцца з агрэсіўнасцю; Захад не спрыяе апазіцыі ў Сербіі, бо яе лідэр Драшкавіч больш нацыяналістычны, чым Мілошавіч.

Дэмакратычная апазіцыя патрабуе прывядзення выбарчага заканадаўства ў Беларусь да агульных дэмакратычных нормаў, вызначэння функцый новага дэмакратычнага парламента і доступу апазіцыі да дзяржаўных СМІ. Дзеючы закон прадугледжвае доступ палітычных партый да СМІ, але на практыцы, напрыклад, Аб'яднаная грамадзянская партыя за апошнія 4 гады не атрымала ніводнай хвілінкі ў тэлеэфіры. Зварнулася яна ў пракуратуру са скаргай, а пракуратура адказала, што яна не ўмешваецца ў справы паміж партыямі і тэлебачаннем; у той жа час улада карыстаецца СМІ як хоча.

Улады Беларусі, не дапускаючы апазіцыі да СМІ, не дапускаюць яе такім шляхам да грамадскай свядомасці, да выхаду на электрат. Такую ж мэту мае вызначэнне месцаў мітынгаў на адлюдных акраінах гарадоў і забарона іх у цэнтрах. У Гомелі Яўген Мурашка склаў больш сарака заяў на правядзенне пікета на цэнтральнай плошчы — усе яны асталіся незадаволенымі. Ён правёў несанкцыяваны пікет, за што прысудзілі яму вялікі штраф, на які ён не меў грошай. Дзеля іх ён рашыў прадаць на рынку свой плакат. Аплаціў месца, але міліцыя ўспрыняла гэта як чарговы пікет і чарговы раз яго аштрафавалі.

Апазіцыя хоча дабіцца мінімалізацыі магчымасцей фальсіфікаваць выбары шляхам м.інш. абмежавання датэрміновага і падомнага галасаванняў, непрымальных у дэмакратычных стандартах. Змена ўлады магчыма шляхам выбараў, але павінны гэта быць выбары, а не фарс. Нельга таксама дабіцца палітычнай перамогі байкотам і вулічнымі шэсцямі, толькі ўваходам у сістэму і змаганнем за любы плацдарм улады. Дагэтуль апазіцыя была расцярушана, але праходзяць ужо інтэграцыйныя зрухі. Узніклі два важныя каардынацыйныя цэнтры палітычных суб'ектаў. Апазіцыянеры зразумелі, што палітыка, гэта працавітая барацьба за ўладу. Так робіць Лукашэнка і нельга адхіліць яго ад улады

Прэзідэнты — жабракі

У дэмакратычных краінах асобы, якія ўзначальвалі дзяржавы, пасля перадачы ўлады сваім пераемнікам наогул карыстаюцца вялікай пенсіяй і шырокімі прыўлежаннямі. Пра амерыканскіх былых прэзідэнтаў няма сэнсу ўспамінаць, таму што краіна параўнальна багатая, але, напрыклад, былы начальнік польскай дзяржавы Лех Валэнса мае пастаянную ахову, палац у Гданьску і сродкі на яго ўтрыманне. Інакш справа маецца ў Беларусі. Мінскія апазіцыйныя газеты апошнім часам пішуць пра матэрыяльную сітуацыю былых шэфіў беларускай дзяржавы, якія адмовіліся супрацоўнічаць з Аляксандрам Лукашэнкам.

Першы кіраўнік незалежнай Беларусі Станіслаў Шушкевіч атрымаваў перпенсію велічыней 3 амерыканскіх долараў. Жыве з сям'ёй у чатырохпакаёвай кватэры, ездзіць дзесяцігадовым „Жыгулі”. Сродкі на ўтрыманне атрымаваў ён выглядзе ганарараў за даклады, зачытаныя на замежных універсітэтах. У падобнай сітуацыі апынуўся другі старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь, раней генерал савецкай міліцыі Мечыслаў Грыб, які быў шэфам дзяржавы ў 1994-1996 гадах. З пенсіяй

велічыні 50 долараў і з сям'ёй сына жыве таксама былы старшыня Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР Георгі Таразевіч. Раней быў ён таксама членам найвышэйшых улад СССР, а палітычную кар'еру закончыў як пасол Рэспублікі Беларусь у Польшчы. Выступаў супраць інтэграцыі Беларусі з Расіяй і за гэта быў адкліканы з Варшавы.

Велічыня пенсіі для былых шэфіў рэспублікі і міністраў выплачваецца на аснове ўказа Лукашэнкі ад 27 снежня 1997 г. „О пенсионном обеспечении и медицинском обслуживании лиц, имеющих особые заслуги перед народом Республики Беларусь”. Прадбачвае ён, што ўсе прызнаныя „заслужанымі” атрымаюць 75 працэнтаў платы прэм'ер-міністра. Заслужанымі „перед народом” сталі былы І сакратар Цэнтральнага камітэта Камуністычнай партыі Беларусі Яфрэм Сакалоў, былы старшыня Вярхоўнага Савета БССР Мікалай Дземянецкі, былы прэм'ер-міністр Вячаслаў Кебіч. У адрозненні ад Шушкевіча, Таразевіча і Грыба, усе яны ў нейкі спосаб падтрымалі Лукашэнку. Раней гаварылася: „партыя — гэта Ленін”, сёння трэба: „народ — гэта Лукашэнка”. (ям)

фразаі „Как вам не стыдно?” Магчыма, што пасля Лукашэнкі ўладу атрымаюць яшчэ гадаванцы камсамола і КДБ, прагматычныя, падрыхтаваныя прафесійна і арганізацыйна. Бачны тут аналагі з польскімі абставінамі.

Прысутны на канферэнцыі лідэр Кансерватыўна-ліберальнай партыі Войцех Аркушэўскі прымеркаваў тую аналагі да цяперашніх складанасцей у Польшчы. З аднаго боку выступае скансалідаваная партыя ўлады (у Беларусі члены Лукашэнкавага ВС, хаця галасуюць аднадумна, не ўмеюць сказаць, што іх яднае), а з другога боку яе часова аб'яднаныя праціўнікі, якія не хочучь адмовіцца ад сваіх праграмаў (у Польшчы некаторыя суб'екты АВС). Станіслаў Багданкевіч не можа адмовіцца ад свайго электрату, бо інакш, кажа, трэба вярнуцца да КПСС; Захад прыгожа павучае нас, каб адзінства было — як на могілках...

Сакрат Яновіч заўважыў, што рэвалюцыі выдумваюць геніі, праводзяць фанатыкі, а вынікі карыстаюцца жулікі. Усё ж такі беларуская апазіцыя рыхтуе кадры, каб на выпадак зруху не наступіць на тых самых граблі. Людзі стомлены працай, чэргамі, безальтэрнатывнымі правамі Лукашэнкі, жыццём, але праз тую стому прабіваюцца маладыя, ініцыятыўныя людзі, якія пасля складуць адукаваныя эліты, якім лягчэй будзе інтэгравацца ў еўрапейскі працэс.

Ежы Марэк Навакоўскі, дарадчык прэм'ера Польшчы па справах замежнай палітыкі, адзначыў, што Захад хоча бачыць Беларусь як частку еўрапейскай грамадскасці, а не як цывілізацыйны запаведнік. І ён, і беларускія прамоўцы з глыбіні гаварылі пра перасэнсаванне кантактаў з Захадам. Беларуская апазіцыя не мае свайго адметнага сімвала, якім у Польшчы былі калісь „Салідарнасць” і Валэнса, не мае выразнай праграмы. Самыя кантакты з замежнымі асяродкамі не створаць аўтарытэту, яго трэба будаваць у сябе. Паводле сацыялагічных апытанняў аў-

тарытэт Лукашэнкі імкліва падае, — калісь небяспечна было яго адкрыта ганіць, а цяпер небяспечна хваліць, — але гэтаму не спадарожнічае рост аўтарытэту апазіцыі.

Спадар Навакоўскі расказаў пра адзін эпізод, які здарыўся яму паўгода назад у Дурбане ў час канферэнцыі недалучаных краін. Гутарыў ён там з прэзідэнтам адной з азіяцкіх дзяржаў пра дэмакратыю і правы чалавека і пакеп-ліваў, што прынялі ў свой склад Беларусь. А яна яму адказала:

— Вы не заўважаеце, што тут прысутнічаюць лідэры Кубы, Паўночнай Карэі, Заіра. Беларусь — гэта адна з найбольш дэмакратычных краін!

Дарэчы, адносіны да Беларусі звонку даволі складаныя. З пункту гледжання Захаду, напрыклад, гаворка пра самастойнасць Украіны з'яўляецца шчыпаннем мядзведзя ў лапу, а гутарка пра суверэнітэт Беларусі — гэта праколванне таму ж мядзведзю языка. Нейкі расійскі генерал заўважыў, што адлегласць ад Беларусі да Масквы роўная глыбіні армейскай аперацыі. Месяц таму Лукашэнка аб'явіў, што ў Беларусі будзе дыслацыравана 300 тысяч узброеных навішай тэхнікай расійскіх войскаў...

Апошняя вестка дапаўняе імідж Лукашэнкі, які ў многіх аспектах бачыцца марыянеткай на ўказках Масквы. У міжнародных адносінах Масква карыстаецца Лукашэнкам для выкавання сваёй пазіцыі, напрыклад, у Босніі, Харватыі ці Косаве. Беларусь таксама таргуе зброяй з тымі дзяржавамі, якія падтрымоўвае Масква. А кіруемая выпускнікамі калгаснага інстытута эканоміка Беларусі ў недалёкай будучыні дасць за задоўжанасць падставы „прыватызацыі” беларускай нацыянальнай маёмасці расійскімі алігархамі. Народ, якога менталітэт дзесяцігоддзямі зводзіўся да „ўпрыгожаных касметыкай страўнікаў” стаў перад перспектывай стаць поўным рабам на сваёй зямлі.

Не ўсе, аднак, прытрымоўваюцца такога погляду; ёсць аптымісты, якія мяркуюць, што рана ставіць на Беларусь крыж.

Аляксандр ВЯРЫЦКІ

„Русский город Минск”

[1 *☞ працяг*]

Невядома чаму ў звычайных людзей, беларусаў, свая мова выклікае злосць, нейкія адмоўныя рэакцыі. Калі, аднак, загаворыш да іх на рускай трасянцы, зразу пазнаюць у табе замежніка і гатовыя служыць радай і дапамогай. Калініяльная культура зусім выціснула сваю. Пасля кароткага перыяду беларусізацыі ў пачатку дзевяностых гадоў, з прыходам да ўлады Лукашэнкі пачаўся наступ велікарускага шавінізму на Беларусь. З'явіліся тут нацыяналістычныя, нават фашыстоўскія рускія групы. Большасць членаў складалі, аднак, беларускія адурманеныя мужыкі. У кіёсках Белсаюздруку можна купіць нацыяналістычную рускую літаратуру, няма, аднак, ніякай патрыятычнай беларускай прэсы. Шматтыражная „Советская Белоруссия” прапагандуе ідэю вяртання ў Савецкі Саюз, а гэтым самым адбудовы расійскай імперыі. У кніжных магазінах літаратура на беларускай мове — рэдкасць. Пераважная большасць праца, нават па гісторыі Беларусі, напісана на рускай мове і з маскоўскага пункту гледжання. Пасля двух гадоў адсутнасці ў Мінску заўважаецца, што працэс русіфікацыі сталіцы Беларусі ідзе малакава. Моладзь у Парку Чалюскінцаў з вялікім эмацыянальным заангажаваннем спявае пра салдат, якія змагаліся за матушку Расію.

Расказваю пра свае назіранні сябрам з Фронту (Пазыякоўскага). „Глянь хто кіруе рэспублікай”, — адказваюць. Прэм'ер-міністр Уладзімір Ярмашын і ўсе яго намеснікі: Андрэй Кубякоў, Урал Латыпаў (адначасна міністр замежных спраў), Уладзімір Замяталін, Валер Кокараў; міністр архітэктуры і яго намеснікі, міністр унутраных спраў і яго намеснікі, міністр абароны і яго намеснікі, міністр адукацыі і яго намеснікі, міністр па надзвычайных сітуацыях і яго намеснікі, міністр эканомікі і яго намеснікі, міністр юстыцыі і яго намеснікі, Цэнтральная выбарчая камісія — усе рускія. На працягу некалькіх гадоў, без аднаго салдата і выстралу з незалежнай краіны Беларусь асталася толькі яе назва, але ніхто не ведае ці такой яна астанецца.

Найгоршае тое, што мала хто ў Беларусі заўважае ненармальнасць становішча краіны. Большасці грамадзянам незалежная рэспубліка была праявай ненармальнасці. Сёння як бы ўсё вярнулася да нормы. Нахабная, а нават хамская ўлада, падвойная маральнасць, выдавочны страх звычайных людзей перад міліцыянерам, чыноўнікам сталі праявамі штодзённага жыцця. Гэты стыль добра вядомы ўсім народам былога Савецкага Саюза. Толькі некаторыя народы, у адрозненні ад беларусаў, вырашылі адкінуць савецкую традыцыю і вярнуцца да сваёй.

Яўген МІРАНОВІЧ

Гэта не будзе „сухая” філалогія

З д-рам Васілём СЕГЕНЕМ, ад’юнктам Інстытута ўсходнеславянскай філалогіі Філалагічнага факультэта Універсітэта ў Беластоку, гутарыць Ада Чачуга.

— Нашым чытачам было б вельмі цікава даведацца (а для сёлетніх выпускнікоў было б гэта вельмі важна) пра новы напрамак беларускай філалогіі ў беластоцкім універсітэце. Вам як сакратару прыёмнай камісіі па наборы студэнтаў у гэтым годзе будзе зрабіць гэта дарэчы. Скажыце, калі ласка, як было дагэтуль і як будзе цяпер.

— У рамках Філалагічнага факультэта знаходзіўся і застаецца далей Інстытут усходнеславянскай філалогіі, у якім былі два напрамкі навучання: руская філалогія (так званая русістыка) і руская з беларускай філалогіяй (называлі яе беларусістыкай).

Апрача таго, існавалі дзве кафедры, якія забяспечвалі выкладчыкамі аддзяленне русістыкі з беларусістыкай: Кафедра беларускай філалогіі, якая ўваходзіць у склад Інстытута ўсходнеславянскіх філалогій, і Кафедра беларускай культуры, якая падначалена непасрэдна дэкану Філалагічнага факультэта.

З наступнага новага года перастае існаваць другі напрамак (русістыка з беларусістыкай), а будзе адкрыта новае аддзяленне, назва якога будзе гучаць: **Беларуская філалогія (беларусістыка) з пашыраным навучаннем заходніх моў (англійскай або нямецкай)**. Як была русістыка, так цяпер будзе і поўнапраўная беларусістыка.

— Што гэта дасць, якія карысці студэнтам новага напрамку?

Фота Ады ЧАЧУГА

— Будзе меншая нагрузка для студэнтаў. Паменшае рускай мовы (застаецца толькі 240 гадзін). Будзе пашыраны блок культуралагічных прадметаў, такіх як: этнаграфія Беларусі, антрапалогія культуры, гісторыя Беларусі ў шырэйшым аб’ёме, чым вывучаюць гісторыю краін на іншых філалагічных аддзяленнях. Ну, і на заходнія мовы (англійскую ці цямецкую) адведзена 570 гадзін. Цяпер жа цяжка знайсці працу без валодання прынамсі адной заходняй мовай.

— А што будзе з тыпова філалагічных навук?

— Вядома, будзе граматыка, літаратура, практычнае веданне беларускай мовы (на гэтых занятках вывучаюць лексіку, арфаграфію, арфаэпію — правілы вымаўлення). Таксама старацаркоўная мова, гісторыя беларускай лі-

таратурнай мовы, гістарычная граматыка, дыялекталогія.

— Але, я чула, будзе нешта і цалкам новае?

— Так, істотнае тое, што мы на новым аддзяленні ўводзім такія прадметы, як формы і тэхнікі журналістыкі, а таксама майстэрства перакладу.

Ёсць у нас таксама блок настаўніцкіх прадметаў, ён — факультатывы, ходзіць на яго той, хто хоча стаць настаўнікам. Але паколькі ніколі невядома, куды лёс нас кіне, дык практычна ходзяць на гэтыя прадметы ўсе.

— Хто будзе выкладаць на новым аддзяленні?

— Выкладаць будуць у асноўным выкладчыкі з дзвюх кафедраў: беларускай філалогіі і беларускай культуры. Аднак будуць выкладаць таксама прафесары з Беларусі.

Рэзюмуючы: Беларуская філалогія з пашыраным навучаннем заходніх моў будзе даваць больш шырокую агульную падрыхтоўку. Гэта не будзе „сухая” філалогія, якая абмяжоўваецца тыповымі філалагічнымі прадметамі.

— Калі пачынаюцца ўступныя экзамены?

— 3 ліпеня. Працягнуцца дні дватры. Усё залежыць ад колькасці паступаючых. Экзамен толькі вусны. Фактычна гэта будзе кваліфікацыйная размова па веданні беларускай мовы. Калі хтосьці дагэтуль не вывучаў беларускую мову, дык можа здаваць экзамен па выбары: па рускай мове, ці па польскай (элементы польскай граматыкі).

— Можна Вы б напамнілі, якія дакументы трэба падаваць?

— Патрэбная заява, 4 фотакартачкі, атэстат сталасці (на час экзаменаў можна зрабіць ксеракопію, але пасведчаную натарыусам), медыцынскае пасведчанне аб стане здароўя і пасведчанне аб уплаце на рахунак Універсітэта ў Беластоку 65 злотых.

— Ці можна даць пры нагодзе даведку аб Вас?

— Калі ласка. Нарadzіўся я ў Трывежы каля Гайнаўкі ў 1968 годзе. Пасля заканчэння Гайнаўскага беларускага ліцэя я падаўся ў Беласток, на філіял Варшаўскага ўніверсітэта. Выбраў рускую філалогію, бо беларускай тады не было. У 1993 годзе я закончыў універсітэт. Пасля тры гады вучыўся ў аспірантуры Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, дзе ў 1997 годзе абараніў кандыдацкую дысертацыю па беларускай дыялекталогіі. Ад 1 красавіка 1998 года я працую ў Інстытуце славянскіх філалогій на Кафедры беларускай філалогіі.

— Вельмі дзякую за размову.

Ахілесавы пята

У Арлянскай гміне не стае грошай на асвету. Планаваныя выдаткі на ўтрыманне школ у параўнанні з мінулым годам не ўзраслі і воіт загадаў дырэктарам школ у Орлі і Малінніках шукаць ашчаднасцей.

Бюджэт

Найбольшая частка гміннага бюджэту — 39,3% — адводзіцца на школьніцтва. Сёлетні план расходаў у дзвюх падставовых школах і гімназіі складае 1 350 тыс. зл., з ліку якіх 1 039 тыс. зл. паглынуць зарплаты і сацыяльнае страхаванне. Рэштны грошай не хопіць на іншыя выдаткі, напрыклад, на апал, электраэнергію і г.д. Каб выканаць планы дырэктараў школ, трэба было б далажыць яшчэ 100 тыс. зл. Па гэтай прычыне, напрыклад, не будзе агароджана школа ў Орлі.

Орля

Школьны будынак у Орлі наскрозь сучасны і добра абсталяваны. Магло б у ім свабодна займацца 500 вучняў, але цяпер вучыцца толькі 201 дзіця: у нулявым класе — 18, у падставовай школе — 142 і гімназіі — 40. У школу дзяцей давозяць адным курсам, без спецыяльнага апекуна ў аўтобусе. Абслуговы персанал дырэктарка школы прымае на працу праз пасрэдніцтва Паятовай установы па працаўладкаванні, якая кампенсуе школе выдаткі на аплату іх працы.

Паводле гміннага скарбніка Аляўціны Іваноўскай, на спецыяльным рахунку абедзвюх школ знаходзіцца 6 275 зл. (5 180 зл. належыць арлянскай школе, а 895 зл. — малінніцкай). Гэтыя грошы школы запрацавалі самі.

Дырэктар арлянскай школы Яўгенія Васілюк выкарыстоўвае розныя спосабы, каб прыдбаць дадатковыя грошы. Напрыклад, у сакавіку варшаўская фірма, якая рабіла здымкі дзецям, за-

плаціла школе 700 зл. Фірма „Орляс” перадала 200 зл. на ўзнагароды вучням. Бельскія фірмы „Мах Буд” і „POM Serwis” дапамоглі купіць камп’ютэр для бухгалтэрыі. За грошы бацькоўскага камітэта былі памаляваны калідоры на двух паверхах.

Маліннікі

У Малінніках, 5 км ад Орлі, працуе другая школа. У мураваным будынку (на здымку), які патрабуе рамонт і ў якім няма санітарнага абсталявання, вучыцца пад сто дзяцей. Вучняў у школу звозяць трыма курсамі, а за школьнікамі ў аўтобусе наглядае спецыяльная апякунка. У асенне-зімовы перыяд у школе працуюць два апальшчыкі.

Малінніцкая школа існуе дасюль дзякуючы былому воіту і заадно ўраджэнцу гэтай вёскі. Год таму, калі вырашалася справа гімназіі, жыхары Маліннік папярэдзвалі, што калі ліквідуюць школу ў іх вёсцы, не пашлюць сваіх дзяцей у гімназію ў Орлю. Аднак настаў новы воіт і паставіў новыя патрабаванні.

Ашчаднасці

Пра ашчаднасці ў асвеце запытаў я воіта Арлянскай гміны Яна Добаша.

— Загадаў я дырэктаркам школ рабіць ашчаднасці ў выдатках. Быў я ў Малінніках на сходзе і адкрыта сказаў, што калі б я меў выбіраць, дзе паслаць сваё дзіця, паслаў бы ў Орлю — там спартзала, камп’ютэры, сучаснае абсталяванне, адпаведныя ўмовы. Аднак гэтую справу трэба ставіць далікатна, бо заўсёды знойдуцца прыхільнікі школы на месцы. Утрыманне такой малой школы паглынае амаль палову нашага

Фота з архіва

асветнага бюджэту. Замнога там абслуговага персаналу, але, вядома, непрыемна вызваліць людзей з работы. Напрыклад, вялізны будынак у Орлі прыбіраюць тры асобы, а ў Малінніках — дзве. І так справа цягнецца гадамі, і непатрэбна выдаюцца вялікія грошы. Для мяне гэта Ахілесавы пята, — кажа воіт, да нядаўна дырэктар гімназіі ў Рудцы.

Малінніцкую школу не бароніць так-

сама старшыня Гміннай рады Яўген Зінкевіч, жыхар Маскоўцаў, якога дзіця вучыцца ў Малінніках. Адзначае ён, што для вучняў у Шарнёў, Пашкоўшчыны ці Тапчыкалаў дарога ў Орлю і Маліннікі аднолькавая. На яго думку, школа ў Орлі гарантуе дзецям лепшыя ўмовы навукі, а даезд у школу аўтобусам дзеці лічаць свайго роду экскурсіям.

Міхал МІНЦЭВІЧ

Сярод кніг і часопісаў

У Гміннай публічнай бібліятэцы (ГПБ) у Нарве штогод купляюць шмат новых кніжак. Напрыклад, у мінулым годзе купілі іх за 6 тысяч 500 злотых. У гміннай бібліятэцы 25 загалюкаў газет і часопісаў ды ў бібліятэчных філіялах у Ласінцы і ў Трасяцянцы — па шэсць загалюкаў. У ГПБ і вышэйзгаданых двух філіялах ёсць беларускі тыднёвік „Ніва” і ўсюды яе ахвотна чытаюць.

ГПБ у Нараўцы робіць падпіску на 10 газет і часопісаў, ды ўсе польскамоўныя. „Нівы” сярод іх няма. Была яна пару гадоў таму. У нараўчанскую ГПБ

у мінулым годзе купілі 290 новых кніжак за 2 тысячы 655 злотых. Ажно трыста кніжак падорылі бібліятэцы між іншым Аліна Карчэўская з Лясніцтва Замошша, што каля Масева ды Барбара Гарустовіч з Нараўкі.

У Чыжах у мінулым годзе ў гмінную бібліятэку не куплялі кніжак. Сёлета ў сакавіку гмінныя ўлады хацелі яе нават закрыць. У тамашнім Гмінным асяродку культуры робяць падпіску на ўсяго два загалюкі газет і часопісаў. Сярод іх няма „Нівы”. А сяроддзе ж тут беларускамоўнае... (гаі)

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Польска-беларускі Дзень мамы

Першакласнікі ў час выступлення.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

У Дзень маці наша рэдакцыя гасцявала ў Пачатковай школе н-р 4 у Беластоку. Дзеці з I „а” класа пад кірункам выхавацелькі Іаланты Кузьміцкай і настаўніцы

беларускай мовы Аліны Ваўранюк падрыхтавалі польска-беларускі Дзень маці.

Першакласнікі былі класнымі гаспадарамі. Сваіх матуль зразу паса-

дзілі за багатым салодкім застоллем ды прадставілі ім разнавідную мастацкую праграму. Былі вершы, песенькі, танцы, нават кароценькая п'еса пра Яся і Малгосю. Беларускія і польскія вершы ды песні стварылі настрой сяброўства. У канцы госці атрымалі прыгожыя віншавальныя картачкі, дзе адзначаліся найлепшыя рысы іх характару. Як заўсёды, найбольш скарысталі мамы дзяцей што ходзяць на беларускую мову. Настаўніца Аліна Ваўранюк падрыхтавала разам з першакласнікамі „ляуркі” намалюваныя на шкле. Падарунак цешыў не толькі абдораных, але і саміх дзяцей, якім выкананне малюнкаў прынесла многа задавальнення.

Ну і найважнейшае — у гэты дзень усе абяцалі стаць добрымі дачушкамі і сынкамі.

ЗОРКА

Буду сварыцца з мужам!

Волечка Більмін з Беластока зноў разбіла сабе каленца. Непаседлівая дзяўчынка любіць буяніць. Толькі і глядзець, як прыдумае

Наталька, хоча стаць актрысай і жыць у Лос-Анджэлесе.

— Кожны дзень буду сварыцца з мужам! — прарочыць Волечка.

Бачучы з майго боку здзіўленне, непаседа дадае:

— Часам жа ж трэба з некім пасварыцца. Хаця б дзеля развесялення.

— У дарослым жыцці хачу мець пяць сыноў, — чую пра жыццёвыя планы.

Колькасць і пол дзяцей невыпадковая.

— Ну бо ж Наталька хоча мець пяць дачушак. Тады мы нашых дзяцей з сабой пажэнім і будзем на іх крычаць!

Жулікаватая Волечка ўмее таксама быць ветлівай і добрай сяброўкай, прыкладнай вучаніцай. У школе найбольш любіць польскую і англійскую мовы. Яе добрай сяброўкай з'яўляецца котка Кая. Дзяўчынка любіць каткоў, пэўна, таму, што і сама яна народжана пад знакам Ільва.

— Вельмі кахаю сваіх бацькоў, бабуль Лідзію з Рыбал і Алё з Беластока. Кіску Каю. Сябровак: Эмільку, Натальку, Касю, Юліту, Олю... Усе яны — *Клуб адважных дзяўчат*.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

нешта здзіўнае, вось штосьці такое як згаданы ўжо ў „Зорцы” *Клуб страшных рэчаў*. Праўда, пад уплывам намовы, клуб памяняў назоў. Зараз ён дзейнічае як *Клуб адважных дзяўчат*.

— Хлопцы нас баяцца, — кажа Волечка. — Нядаўна мы ганялі іх з крапівой па школьным пляцы.

Волечка, як і яе класная сяброўка

Авяр'ян ДЗЕРУЖЫНСКІ

Рэчка

Рэчка ўеца,
Ціха льеца,
Ціха булькае,
Журчыць.
Між лясоў,
Палёў шырокіх,
Несціханая,
Бяжыць.

А крынічка —
Невялічка
Поіць рэчку,
Як сястру,
Не дае ёй
Перасохнуць
У гарачую пару.

І ажыны,
І вярбіны
Зелянеюць
Па-над ёй.
Добра рэчцы —
Быстрацечцы
З вернай,
Любаю сястрой.

Сяргей НОВІК-ПЯЮН

У месячную ноч

Месячнаю ночкай,
Калі спіць зямля,
Льеца светла, звонка
Песня салаўя.

Зорачкі купаюцца
Ў хмарках пухавых.
Месяц усміхаецца,
Гледзячы на іх.

У нямой задуме
Дрэмле цёмны лес.
Сіні пах разносіць
Вокал саду бэз.

Часам толькі ветрык
Спуджана праз сон
Шугане крыламі
Ля маіх акон.

Ніна ГАЛІНОЎСКАЯ

Вясёлка

Уверсе шалік новы,
Прыгожы, каляровы,
Апусціўся ля ракі.
Пабягу я напраткі,
Адарву яго хоць крышку,
Эх, і шалік будзе Мішку!

Уладзімір АРЛОЎ, Адкуль наш род

Усяслаў Чарадзеі — князь-чараўнік

Князь Усяслаў — не толькі самы славеты з валадароў Полацкай дзяржавы, але і самы загадкавы. Леталісы кажуць, што ён нарадзіўся ад чаравання.

Нашы продкі склалі пра Усяслава багата легенд і былінаў. Яны верылі, што гэты князь мог ператварацца ў шэрага ваўка, у яснага сокала або ў тура з залатымі рагамі. У адным старажытным творы, які называецца „Слова пра паход Ігаравы”, напісана, што Усяслаў Чарадзеі спрачаўся з самім богам сонца Хорсам.

Шмат чаго казалі людзі пра полацкага князя. З Кіева ён нібыта чуў, як у Полацку звоняць званы. Мог прадказваць будучыню. Мог, перакінуўшыся ў ваўка, за адну ноч абабегчы ўсю сваю вялікую дзяржаву.

Усе гэтыя быліны беларусы склалі таму, што Усяслаў сапраўды быў чалавек незвычайны: мудры, дужы і смелы. Ён часта трапляў у складаныя становішчы, але заўсёды ўдала выходзіў з іх.

(працяг будзе)

Артыкулы квартала (II)

Рэдакцыя „Зоркі” аб’яўляе конкурс на „Артыкулы квартала” за другі квартал г.г. Увазе чытача прапануем допісы карэспандэнтаў, якія друкаваліся на нашых старонках ад 9 красавіка („Ніва” н-р 15) па 4 чэрвеня 2000 г. („Ніва” н-р 23).

З апублікаваных 32 твораў 36 карэспандэнтаў вылучаем творы багатыя зместам і спелыя па форме.

I. Нашы прапановы-назначэнні

1. **Буду слаўнай беларусчаквай**, інтэрв’ю, Патрыцыя Кос, гайнаўскі белліцэй, „Ніва” н-р 15.

2. **Сустрэчы дараслі**, фельетон, Мажэна Жменька, бельскі белліцэй, „Ніва” н-р 15.

3. **Яшчэ ёсць, Хачу змяніць**, вершы, Кася Ярашэвіч, гімназія ў Аўгустове, „Ніва” н-р 16.

4. **Уражлівы бунтаўнік-рэаліст**, інтэрв’ю, Юстына Грыцок, гайнаўскі белліцэй, „Ніва” н-р 17.

5. **Сустрэча V „ц” класа з Віктарам Шведам**, інфармацыя, Марта Трашчотка, ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім, „Ніва” н-р 17.

6. **Трошкі так, трошкі не**, інтэрв’ю, Анэта Галімска, ПШ у Дубічах-Царкоўных, „Ніва” н-р 17.

7. **Што нас чакае**, фельетон, Бася Андраюк, ПШ у Дубічах-Царкоўных, „Ніва” н-р 17.

8. **Мая маленькая айчына**, эсэ, Мажэна Жменька, бельскі белліцэй, „Ніва” н-р 18.

9. **Трэба дзейнічаць**, фельетон, Міхась Сцепанюк, бельскі белліцэй, „Ніва” н-р 18.

10. **Кракадзіў**, фельетон, Патры-

цыя Кос, гайнаўскі белліцэй, „Ніва” н-р 19.

11. **Мае Чыжыкі**, інфармацыя, Дарэк Ляўчук, „Ніва” н-р 19.

12. **Я звязана з маёй Айчынай**, інтэрв’ю, Анэта Галімска, Бася Андраюк, ПШ у Дубічах-Царкоўных, „Ніва” н-р 20.

13. **Урок беларускай мовы з бабуляй**, інфармацыя, Бася Жэрунь, ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім, „Ніва” н-р 22.

14. **Сустрэча з бабуляй**, інфармацыя, Аляксандра Багуцкая, ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім, „Ніва” н-р 23.

15. **Любім марыць**, фельетон, Кася Жменька, ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім.

16. **Найпрыгажэйшыя ў Чыжах**, інфармацыя, Кася Сапежынская, Эмілія Кандрацюк, ПШ у Чыжах, „Ніва” н-р 21.

II. Задача чытача

Сярод 16 прапаноў-назначэнняў трэба выбраць тры артыкулы. Адказы з прозвішчамі аўтараў і заглаўкамі артыкулаў просім дасылаць у рэдакцыю да **15 ліпеня 2000 г.** Сярод удзельнікаў конкурсу разыграем узнагароды. Узрост удзельнікаў неабмежаваны.

III. Узнагароды пераможцам

Пераможцамі стануць аўтары, якія набяруць найбольшую колькасць галасоў чытачоў. Для іх „Зорка” падрыхтавала ўзнагароды. Дапускаецца таксама ініцыятыва прыватных асоб, якія могуць узнагародзіць сваіх любімых аўтараў.

У лужыну сеў

— І калі ўжо тая святочная булка спячэцца? — з цікавасцю зазірае Стасік да матулі на кухню.

— А-а-а! Вось ты мне і патрэбен! — узрадавалася матуля, памешваючы ў дзяжы вялікай лыжкай цеста, якое вась-вось перакінецца праз край.

— Як жа гэта вы, сыночкі, — кажа яна, — з’елі ўсе чыста разынку і нават ніводнай не пакінулі ў слоіку?!

Стасік, як заўсёды, хацеў папярэдзіць, што гэта не ён, а Васілёк з’еў, але пачырванеў у адказ і апусціў вочы.

— Ну што ўтаропіўся! Бяры грошы ды бяжы хуценька ў краму, бо цеста падышло, — і, праводзячы Стасіка з хаты, дадала. — Якая ж гэта святочная булка без разынак!

Стасік, без усялякай ахвоты, выбег на вуліцу, па якой там-сям зіхалі пасля дажджу бліскучыя лужыны. Пераскокваючы іх адну за другой, хлопчык нечакана паслізнуўся і сеў у вялікую лужыну, уздымаючы буйныя пырскі.

— Але дзе ж тыя грошы? — падхапіўшыся з бруднай лужыны ўспомніў ён і палез у ваду шукаць згубленую паперку. — Можа ў хаце засталіся, — шукаючы грошай на дне, з крыўдай разважаў Стасік.

Але вась нечакана зачэпіў нешта вялікае і брыдкае, і да ягоных ног, нібы, жабка, выслізнуў перапэцканы ў гліне кашалёк. І ў той жа момант пачуў, як да яго нехта бяжыць па лужах басаною і ля яго адна за другой прабеглі незнаёмыя дзяўчынкі.

— Можа да каго прыехалі пагасціць? — вырашыў хлопчык, калі апошняя азірнулася, але першая паклікала яе і дзяўчынкі зніклі.

А вась і цётка Паўліна з’явілася невядома адкуль і, кіруючыся да Стасіка, пільна прыглядаючыся навокал.

Яна заўсёды нешта губляе і вяртаецца да Стасіка, калі трапіць ёй на вочы.

„Ты не бачыў майго козліка?” — будзе зараз пытаць. — „А-а-а-а! гэтае рагатае страшыдла зноў прыходзіць паласавацца капустай у наш агародчык. І пеўня вашага бачыў, як схапіўся з нейкім сабакам, ды так дзюбануў яму ў брыдкі нос, што той заскуголіў ад болю...”

— І цяпер, пэўна, вы нешта згубілі, цётка? — папярэдзіў Стасік набліжаючыся да яго суседку і працягнуў ёй упэцканы пукаты кашалёк.

А. С. ПАСКРОБЫШАЎ

Трэба ўмець гуляць

Гутарка з Алінай ВАЎРАНЮК — настаўніцай, якая на Сустрэчах „Зоркі” адказная за тэатральныя заняткі.

— Будучы на Сустрэчах „Зоркі” Вы з’яўляецеся сапраўдным ідалам моладзі. Як гэта робіце, што так прыцягваеце да сябе людзей, што яны так хочуць з Вамі прабываць?

— Думаю, што гэта таму, што я працую з малодшымі дзецьмі ў класах ад I да III. Усіх старэйшых за іх я ўспрымаю як дарослых, інтэлігентных партнёраў. Прыязджаючы на Сустрэчы я забываю колькі мне гадоў. Ведаю, што вы прымушаны многа вучыцца, сядзець над кніжкамі, а частка з вас займаецца нават пазашкольнымі заняткамі, напрыклад, пішаце ў „Зорку”. Таму тут трэба вам адпачыць, пагуляць. Я таксама люблю гуляць, стараюся рабіць гэта разам з вамі.

— Ці гэтае, што Вы працуеце як настаўніца не перашкаджае Вам у сяброўскіх адносінах з маладымі людзьмі, якія нярэдка з’яўляюцца Вашымі вучнямі. Гэта Вам дапамагае ці перашкаджае?

— У маім выпадку памагае. Мне хочацца забыць, што я настаўніца. Хачу на гэтыя некалькі дзён быць проста ўдзельнікам Сустрэч, даказаць, што настаўнікі таксама людзі.

— Адкуль бераце на ўсё гэта сілу?

Многа людзей у Вашым узросце падыходзіць да жыцця зусім інакш.

— Я — асоба, у якой многа энергіі. Тут чалавек уцякае ад нармальнасці. Забывае, што мае зварыць абед, прыбраць хату, пайсці на работу. Энергію даеце вы, удзельнікі Сустрэч. Калі чалавек бачыць моладзь, якая піша і спявае па-беларуску, з якой можна гаварыць як з партнёрам. Прыемна, калі бачыш, як спяваючы беларускія песні моладзь гуляе, жартуе. Вы, удзельнікі, накручваеце дарослых. Мне прыемна, што ёсць маладыя, якім хочацца рабіць штосьці больш апрача навукі. А можа справа таксама ў Старыне?

— Якая ў Вас рада маладым, якія хочуць стаць другімі Алінамі Ваўранюк?

— Кожны ў жыцці знойдзе сваё месца. Навяжна, хто ты: настаўнік ці механік. Важна, каб тое, што робіш было для цябе прыемнае. А тое, што я настаўніца? Цэлая мая сям’я — цёткі, дзядзькі, бацькі — былі настаўнікамі. Я заўсёды бачыла сябе толькі ў школе. Іншая справа, што першыя 15 гадоў я жыла ў школе... Можа цяпер шкадую. Але хіба гэта справа майго ўзросту. Чалавек думае, што было б калі... Трэба ўмець гуляць і цешыцца тым, што робіш.

— Дзякую за размову.

Гутарыў Міхась СЦЕПАНЮК „Без загалюўка”

Польска-беларуская крыжаванка № 24

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Praca	Przemówienie	▼	Pragnienie	Mnich	▼	Koń	▼	Kawa
			Opończa			Oto		
Propozycja	▼	▶		▼				Harfa
▶								▼
Ogień	▶					Ar	▶	
Cena	▶				📖	📖	📖	
📖		Ofiara	▶					

Адказ на крыжаванку н-р 20: Яд, праява, праграма, радок, ар, газік, артыкул. Прага, радар, рагоз, яркі, ява, дама, арол.

Узнагароды, набор для лістоў, выйгралі: Уршуля Ляўчук, Эмілія Сіліванюк, Паўліна Яраш з Гарадка, Уршуля Алексіяк з Кнарды, Ева Гіншт з Гайнаўкі, Паўлік Пятэльскі з Беластока. Віншуем!

Тамара Тарасевіч пакарае Амерыку

Адна з новых карцін Тамары Тарасевіч, выстаўлена ў Чыкага: „Экспансія зямной цывілізацыі”, 1998 г.

Чытачы „Нівы” ведаюць Тамару Тарасевіч па „Лясной галерэі”, якую яна заснавала ў Белавежы і па друкаваных працах (белавежскія матывы). У творчым здабытку таленавітай мастачкі звыш 800 карцін, 40 індывідуальных выставак у Польшчы, Францыі, Беларусі, Расіі і ЗША. Яе палотны знаходзяцца ў музеях, галерэях і ў прыватных калекцыянераў розных краін. Цяпер наша Тамара пакарае Амерыку. У лістападзе 1998 г. *Dziennik Zwiqzkowy* (выходзіць у Чыкага з 1908 г.) з захапленнем пісаў аб Тамары і яе першым амерыканскім вернісажы. Тады Тамару запрасілі ў мастацкую вучэль-

ню дзяліцца са студэнтамі вопытам.

Добры пачатак — палова ўдачы. І вось заслужаная паланійная газета паведамляе аб новай Тамарынай выстаўцы ў Чыкага. Здзейснена ў Галерэі Радые (Park Ridge) — ад 30 красавіка да 31 мая г.г. Змешчана каля 200 карцін.

Як і раней, вернісаж, які адбыўся 29 красавіка, прыцягнуў увагу аматараў жывапісу і прадстаўнікоў дзяржаўных улад. Працы Тамары ўганараваны сталай выстаўкай у Бюро губернатара штата (прыгожы будынак са сталі і шкла ў цэнтры горада).

Будзеце ў Чыкага, трапіце.

Георгій ВАЛКОВЫЦКІ

Сустрэча пенсіянераў

Сустрэча ў Гмінным асяродку культуры, якая адбылася 28 мая г.г., гэта адно з цыклічных культурных мерапрыемстваў арганізаваных Гмінным праўленнем Саюза польскіх пенсіянераў і ветэранаў у Чаромсе. На сёлетняй сустрэчы абмяркоўваліся арганізацыйныя справы, уручаліся ганаровыя адзнакі за грамадскую дзейнасць самым старэйшым членам, як і маладым выдатнікам. Уручаліся таксама членскія білеты васьмі новым сябрам. Прысутныя мелі магчымасць пазнаёміцца з ураджэнцам Чаромхі Веславам Разбіцкім, аўтарам кніжкі „Журавейка”.

Адкрываючы сустрэчу старшыня арганізацыі Юзэф Дубковіч сказаў: „На сённашні дзень наша арганізацыя налічвае 236 членаў, у 70% маем апла-

чаны членскія ўзносы. Як штогод плануем экскурсіі. Сёлета мяркуем паехаць у Варшаву і на Украіну”.

Пасля ганаровыя адзнакі атрымалі: Янка Юркевіч, Юзэф Кердалевіч, Янка Кубіцкі, Мар’я Зіневіч, Ванда Пастэрнак і Мікалай Унучка.

Затым Веслаў Разбіцкі, аўтар „Журавейкі”, пазнаёміў прысутных са сваёй біяграфіяй і літаратурнай творчасцю. Затым падпісаў кніжку. Як заўсёды мерапрыемства закончылася пачастункам і танцамі. Удзельнікі сустрэчы гулялі пад гукі інструментальна-вакальнай групы пенсіянераў з Беластока. Было гэта трыя сям’і Грубоўскіх: пані Тэрэса прыгожа спявала, а браты Юзэф і Зыгфрыд так жа ігралі. Сустрэча прайшла паспяхова.

Уладзімір СІДАРУК

Беларусы ў плебісцытах

Пісьменнік Сакрат Яновіч апынуўся ў ліку 50 прэтэндэнтаў на званне „Беластачаніна XX стагоддзя”. Плебісцыт арганізуюць „Газета выбарча”, Радые „Беласток” і Беластокцае тэлебачанне. Талоны для галасавання (друкуюцца ў „Газете выбарчай”) прымаюцца да 26 чэрвеня г.г. Сакрат Яновіч і мастак Лявон Тарасевіч прэтэндуюць на званне „Падлясяніна XX стагоддзя” ў плебісцыце „Газеты вступлеснай”. У першым этапе, які закончыцца 16 чэрвеня, з ліку 40 кандыдатаў будуць вылучаны 20 асоб, намінаваных да гэтага ганаровага звання. Другі этап плебісцыту будзе праводзіцца ад 30 чэрвеня да 18 верасня г.г.

19 чэрвеня г.г. закончыцца плебісцыт „Лекар — прыяцель майё сям’і”, арганізаваны Падляшскай касай хворых і „Газетай вступлеснай”. Многія беларусы галасуюць за Барбару Пякарскую, вядомую ў нашым асяроддзі не толькі як лекар, але і грамадска-асветны дзеяч.

(в.л)

„Купалле” — 1.07.2000 г.

1 ліпеня, у суботу, у дзевяць вечара ў Амфітэатры ў Белавежы распачнецца самае масавае мерапрыемства БГКТ „Купалле”. Стала яно ўжо традыцыйным святам беларусаў. Звычайна на святкаванні прыбывае 5-6 тысяч чалавек.

„Купалле” пачнецца шэсцем мастацкіх калектываў, якія з песняй „Купалінка” панясуць вянкi і пасля канцэрта апусцяць іх у рэчку Нараўку.

Выступаць найлепшыя беларускія калектывы Беласточчыны і Рэспублікі Беларусь.

Пасля больш-менш 3-гадзіннага канцэрта мастацкія калектывы паедуць у Старую Белавежу і пры вогнішчы будуць спяваць і весяліцца, ушаноўваючы старажытнае земляробчае свята. А ў Амфітэатры будзе танцавальная вечырына — народнае гуляне.

М. Х.

Вялікі руплівец ціхае правінцыі

Калі б запытаць польскіх вучняў, якія „перарабляюць” на ўроках гісторыі эпоху вядомую такімі светлымі польскімі прозвішчамі як Станіслаў Сташыц і вялікімі падзеямі еўрапейскай думкі і навукі, якая становіцца пра тое, кім мы, сучаснікі, цяпер ёсць, ці чулі пра жыхара Падляшша, з пагранічча Кароны і Княства, які асмеліўся сказаць дзвесце гадоў таму: „А Польшча спіць на пасмешча разумнай Еўропы?”

Вядома, некаторыя чулі пра Яна Крыштафора Клюка (1739-1796), але ўсё гэта залежала ад настаўніка. Ад яго светласці, ведаў і ўсведамлення, кім на Падляшшы можа ганарыцца і якую крыўду ўчыніла гісторыя, навука і людская памяць гэтаму вялікаму чалавеку, жыхару Цеханоўца, вучонаму ксяндзубатаніку „ў імя Панскае”, доктару вызволеных навук і філасофіі, які на смяротным ложы прасіў прабачэння ў парафіян, што, можа, не быў найлепшым пастырам, ахоплены прагай спазнання свету прыроды і пераказання сваіх ведаў і доследаў у кнігах. А кнігі ён складаў для Камісіі нацыянальнай адукацыі, ці не для аднаго з найбольш сучасных асветных інстытутаў тагачаснай Еўропы. Заалогіі чатыры тамы, два тамы мінералогіі, кнігі па батаніцы. Кнігі пра сельскую гаспадарку, „аб збожжы, лугах, хмельніках, вінаградніках, раслінах гаспадарскіх”. „Слоўнік раслінны”. І пра жывёл — „ад чарвяка і гада” да дзікіх і хатніх, разам з апісаннем жыцця і размнажэння, асвойвання, лячэння. Трынаццаць тамоў. Сістэматычная класіфікацыя, апісанне, прыдатнасць. Усё дзеля таго, каб прыроду родную, скарб найбольшы, апісаць і ўшанаваць, і даць навуку вучонаму і земляробу і кожнаму чалавеку, каб ведаў, які ёсць той скарб прырода — дом наш зямны. І гэты цяжка хворы астмай сціплы пастыр-вучоны затрымаўся над кожнай зёлкай, як і над кожным лёсам сваёй паствы, не забываючы пра ўсё ў сваім „Тастаменце”.

Тастамент Яна Крыштафора Клюка адмыслова выдаў у 1999 г. Музей сельскай гаспадаркі ягонага імя ў ягоным мястэчку — у Цеханоўцы. У музеі гэтым (абавязкова наведайце) найбольш пры-

цягвае батанічны агарод і музей ветэрынарыі. Следам свайго патрона ідзе дырэктар музея Казімеж Ушыньскі, які падняў тое месца (палац) з руінаў, рупліва збіраў усё ад пачатку, задбаў у неспрыяльны час, каб музею далі імя гэтага непаспалітага падлясяніна, і ці не найбольш крыўдна яму за тое, што пра выдатнага чалавека не толькі Падляшша няма і слова ў падручніках, у якіх шмат пішацца пра яго вядомых калег і супрацоўнікаў-асветнікаў.

Ці правінцыйным быў ён, сціплы кніжнік, даследчык і святар, жыўшы ў ціхім закутку Еўропы, калі ў сваім шэрым, штодзённым высілку даваў падставы навуцы і ведам, прывіваным сёння нам ад маленства, праўдзе, якая ёсць ратункам на брыду сучаснага бруднага і бяздушнага свету? Экалогія прыроды і душы, гарманічнае развіццё чалавека сярод роднай прыроды, пра гэта роздум — гэта ў майё памяці будзе ва ўспамін пра гэтага чалавека, які павінен быць для нас, хто пра яго раней не ведаў, не чуў, прыкладам таленавітасці і руплівасці. Бо варты ён таго. Таму Тэрэса Занеўская, таксама з Цеханоўца родам, як педагог і даследчык прадставіла яго на вечарыне на гасцінным для такіх ідэй Факультэце педагогікі і псіхалогіі Універсітэта ў Беластоку, падляшскага, нашага.

Міра ЛУКША

Войцех Пакора ставіць спектакль у Беластоку

Па запрашэнні Анджэя Кароляка, дырэктара Беластоцкага драматычнага тэатра імя А. Вянгеркі, Войцех Пакора, вядомы польскі акцёр і рэжысёр, будзе ў нас ставіць спектакль англійскага драматурга Роя Кунея „Акно на парламент”.

Як відаць ужо з самога загалова, п’еса не можа быць больш актуальная. Першы спектакль плануецца паставіць 24 чэрвеня, але афіцыйная прэм’ера адбудзецца, бадай, у верасні.

9 мая Войцех Пакора сустрэўся з акцёрамі тэатра і беластоцкімі журналістамі. П’еса гэтая вельмі сучасная, падкрэсліў рэжысёр. Нешта накшталт камедыі „May day” таго ж аўтара мы ставілі ў Варшаве. Ездзілі з ёю па свеце. Але гэта камедыя вельмі шляхетная, не такая плебейская, як „May day”. Яна адрасавана да кожнай публікі. Усе на ёй могуць добра бавіцца.

Галоўны герой п’есы „Акно на парламент” — міністр Тоні Блэра. Я падпарадкоўся, сказаў Войцех Пакора, увагам гэтага англійскага аўтара. Напрыклад, ён просіць падаваць актуальныя прозвішчы англійскіх прэм’ераў

Войцех Пакора на прэс-канферэнцыі ў Беластоцкім тэатры А. Вянгеркі.

(у п’есе быў Джон Мэйджэр). Усё мае адбывацца ў Англіі.

Чаму мы ўзялі Кунея? — Яго іграюць на свеце, на кожнай геаграфічнай шырыні. Акцёры крыху хваляваліся, калі чыталі першы раз тэкст, але ўсміхаліся.

У Беластоцкім драмтэатры штотраза часцей ставяцца камедыі. Як ніколі, бадай, патрэбны нам адпачынак.

Ада ЧАЧУГА

Фота Ежы ШАРШУНОВІЧА

Нечакана на Івана

З нагоды прыхадскога свята Івана ў Орлі нечакана запрасіў мяне ў госці мой дваюрадны брат Андрэй Грайко, які таксама піша вершы і з якім я вучыўся калісьці ў арлянскай школе. Яго сын, Павел, інжынер, забраў мяне на машыне з Беластока да бацькоў. Затым паехалі мы ў Міхайлаўскую царкву ў Орлі, бітком набітую прыхаджанамі. Давалося, стоячы на цвінтары, удзельнічаць у набажэнстве, якое служылі многія запрошаныя з суседніх прыходаў святары. Узначальваў іх епіскап Бельскі Грыгорый. У гэты дзень настаяцель мясцовай царквы а. мітрат Аляксандр Такарэўскі, які палову свайго жыцця правёў у Орлі, адзначаў пяцьдесят гадоў душпастырскай працы.

Пасля царкоўных урачыстасцей, у 16 гадзін, на ўпарадкаваным пляцы перад колішняй яўрэйскай сінагогай распачаўся народны фэст, арганізаваны Управай гміны.

Прымасціўшыся за плячыма шматлікай публікі пры століку, на якім вылажыў пяць сваіх паэтычных зборнікаў, чакаў я аматараў маіх кніжак. Да мяне тут слаба даходзілі словы са сцэны і я акнуўся ва ўласныя роздумы. Спазіраючы на пабеленыя сцены яўрэйскай святыні, у якой да вайны малілася семдзесят працэнтаў жыхароў Орлі, прыпомніўся мне той эпізод, калі мяне, дванаццацігадовага хлопчука, запрасіў у сінагогу мой сябра па школьнай парце Янкель Шумахер. Так мяне тады захапілі прыгожыя малюнкi на сценах сінагогі, што да сёння стаяць перад вачыма аграмадныя грывастыя львы.

Хвілінныя роздумы спыніў першы паклоннік маёй пазіі, жыхар Орлі Яўген Балю, які прыйшоў з маім паэтычным зборнікам „Дзяцінства прыстань” у руках, падпісаным мною яго сыну на аўтарскай сустрэчы ў 1978 годзе. Звярнуўся ён да мяне з просьбай дазволіць яму выступіць на сцэне з маім вершам „Сляды дзяцінства, маладосці”, які ён вывучыў на памяць. Я яму адказаў, што рашэнне залежыць толькі ад вядучага праграму. Са сцэны Яўген Ба-

ло напамніў пра маю асобу і даскана-ла прадэкламаваў мой верш. За гэта атрымаў гарачыя воплескі слухачоў. Пасля такой рэкламы некалькі асоб набыло мае зборнікі.

Задумаўся я над тым, што няма ўжо ў Орлі жывой яўрэйскай душы, якая захацела б памаліцца ў адрамантаванай сінагозе — помніку нядаўняй мінуўшчыны, рэлігійнай рэліквіі яўрэйскага насельніцтва, якое ад вякоў тут пражывала і якое было поўнаасцю па-варварску знішчана гітлераўскімі акупантамі. Прыпомніўся мне тут напісаны ў гады маёй маладосці верш, прысвечаны трагічнаму лёсу яўрэйскага насельніцтва Орлі. Не хапіла мне адвагі, каб звярнуцца да арганізатараў фэсту дазволіць мне прачытаць са сцэны гэты, вядома, надта сумны, верш. Таму прапаную яго чытачам „Нівы”. Можна прачытае яго і нехта з жыхароў Орлі:

Абарванае дараванне

Памяці замучаных гітлераўцамі яўрэяў

Шмат перажытага трывала
Памяць да сёння захавала.
Помню, мой сябра Вернік Шыя,
Танец якому быў стыхіям,
Нават у школьны клас на ўрокі
Ўваходзіў танцавальным крокам.
Цудоўны быў танцор — мастак!
Полька, лявоніха, казак
Выконваліся без памылак
З натхненнем, грацыям, пачуццём.
Вайна, на жаль, зусім спыніла
Не толькі талент, а й жыццё.
Як сёння, помню, у Орлі летам
Ліквідавалі немцы гета
І стомленых яўрэяў многа
Вялі ў апошнюю дарогу.
Ішлі дарослыя, малыя...
Ў калоне я прыкмеціў Шыю.
Мне сэрца сціснулася болям
Ад жахаў, што нясла няволя.
У такт павольных Шыі крокаў
Слязінкі капалі на шчокі.
Трагічны лёс — нагам заноза,
Ім рытміку забралі слёзы.

Віктар ШВЕД

На сходах храма. Злева: а. Аляксандр Такарэўскі, а. Георгій Такарэўскі і епіскап Грыгорый.

Любіце адзін аднаго

Сёлетняе 21 мая — двойное свята ў Арлянскім прыходзе. У гэты дзень прыхаджане адзначалі храмавое свята ў гонар св. Іаана Багаслова і 50-годдзе святарства а. мітрата Аляксандра Такарэўскага.

Зранку прыход наведаў епіскап Бельскі Грыгорый. Ля ўваходу на царкоўны пляц уладыку віталі дзеці, моладзь, прадстаўнікі мясцовых улад і ўстаноў, братчыкі, шматлікія вернікі, а ля ўваходу ў храм — духавенства на чале з настаяцелем прыхода а. мітратам Аляксандрам Такарэўскім.

Літургію ў саслужэнні навакольнага духавенства ўзначаліў епіскап Грыгорый. У гэты незвычайны дзень вернікі шчыльна запоўнілі царкву і пляц вакол яе. Пахмурнае неба праяснілася. Пасля хрэснага ходу ўладыка Грыгорый звярнуўся са сходаў храма да вернікаў. У пропаведзі ўладыка спаслаў-

„Мае калегі працуюць для ідэі...”

З чытачамі спаткаліся: (злева) Анна Радзюкевіч, Міхал Болтрык, Алла Матрэнчык, Сяргей Баравік, Яўген Чыквін і д-р Ян Зенюк, які вёў сустрэчу.

22 мая г.г. рэдакцыя „Przełądu Prawosławnego” сустрэлася са сваімі чытачамі. Сустрэча адбылася ў Цэнтры праваслаўнай культуры. Вёў яе д-р Ян Зенюк.

Галоўны рэдактар часопіса „Przełąd Prawosławnny” Яўген Чыквін:

„Калі пятнаццаць гадоў таму мы засноўвалі праваслаўны часопіс у Польшчы, каталіцкі Касцёл выдаваў сто часопісаў ці газет.

Усё, што было звязана з Царквою, было сапхнута ў мury храмаў. Вестак пра праваслаўе аднікуль не было (ні з нашай, ні з іншых краін).

Мы хацелі пераламаць у нашых людзей пачуццё горшасці”.

Рэдактар Яўген Чыквін у скарачэнні расказаў і пра грамадскую дзейнасць рэдакцыі. Мы збіралі дары, падкрэсліў ён, для Сербіі, было гэтага чатыры аўтафуры (ТІРЫ). Мы ж былі і застаемся адзіным часопісам, які прадстаўляў косяўскі канфлікт і з другога боку. А вось цяпер архімандрыт Гаўрыіл звярнуўся да нас з просьбай, каб мы аб’явілі збор сродкаў на званы ў Супрасль. І, уявіце сабе, знайшоўся ўжо нават такі ахвярадаўца, які гатовы даць на цэлы звон.

Анна Радзюкевіч, журналістка „Przełądu Prawosławnego” і аўтарка кніжак пра праваслаўе, і на гэты раз больш расказвала пра праваслаўе наогул. Мы жывем на зямлі нялёгкай, але багатай, канстатавала яна. Супрасльская лаўра побач з Кіева-Пячэрскай лаўрай была калісьці другой па рангу. Супрасльскую бібліятэку некаторыя параўноўвалі з Ватыканскай бібліятэкай. Калісь там бывала нават каля тысячы кніг.

Каталіцызм, звярнула ўвагу Анна Радзюкевіч, быў заўсёды экспансіўны ў адносінах да праваслаўя. Багатая наша зямля, але яе крывіць. Апошняе стагоддзе для праваслаўных у Польшчы было найбольш жорсткае. Унія ў 1596 годзе не была такая жорсткая, бо праваслаўе яшчэ некалькі тлілася на ўскраінах Польшчы. Праваслаўе выцягнулася рэгулярна (лічылася, што

каталіцызм — дзяржаватворчы). За ўвесь міжваенны перыяд было ліквідавана 700 цэркваў. Мы — спадкаемцы праваслаўя, якое пакінулі нам нашы продкі (тут Анна Радзюкевіч спаслалася на вывады праф. Уладзіміра Паўлючука, што тут нават да сёння адносяцца інакш, па-праваслаўнаму, па-праваслаўнаму трактуюць дзяцей, па-праваслаўнаму кісяць капусту...). Трэба дбаць пра ўсё гэта, каб не было яно змарнавана.

Выступалі таксама прысутныя ў зале. Д-р Яраслаў Матвюк сцвердзіў, што часопіс выконвае некалькі важных функцый, але перш за ўсё функцыю інтэграцыйную. Многія аб’ядналіся менавіта дзякуючы гэтаму часопісу. У 1991 годзе пры значнай дапамозе „Przełądu Prawosławnego” ўдалося выбраць дэпутата Сейма (за яго было аддадзена 50 тысяч галасоў).

Хацелася б, выказаў пажаданне д-р Яраслаў Матвюк, каб журналісты шырэй пісалі пра людзей з гэтага асяроддзя, якія памалу адыходзяць, а маглі б яшчэ перадаць цікавыя інфармацыі.

Доўга і цікава расказаў пра жыццё праваслаўных у Чыкага амерыканскі госць Уладзімір Яканюк, ураджэнец вёскі Крывая, што каля Орлі. „Przełąd Prawosławnny” ў Чыкага атрымліваюць і вельмі добра ўспрымаюць, сказаў ён. А мне было тым больш прыемна паслухаць гэтага чалавека, пачуць, што там новага, бо давялося мне з ім калісь гутарыць у Чыкага, у царкве св. Юрыя, дзе настаяцелем быў у той час айцец Кастусь Бандарук.

Выступалі таксама іншыя, нехта хацеў загадаць падпіску ў Бранева.

Рэдактар Яўген Чыквін яшчэ адказаў на пытанні. Пра тыраж: 6 000-5 500, а ў святы 7 000-8 000, зваротаў прыходзіць 10 працэнтаў. У заключэнні ён сказаў: „Мае калегі працуюць для ідэі”.

Адкуль мы гэта ведаем...

Ада ЧАЧУГА
Фота аўтара

ся на апостальскія словы аб неабходнасці любіць адзін аднаго. „Любіце сябе ўзаемна і будзе гэта знак, што любім мы Бога”, — гаварыў іерарх. Уладыка павіншаваў а. Аляксандра Такарэўскага з 50-гадовым юбілеем служэння Царкве, а матушку Варвару за працу на карысць Царквы ўзнагародзіў ордэнам св. Марыі Магдаліны II ступені. Затым епіскап Грыгорый павіншаваў імяніннікаў, у тым ліку а. Іаана Шмыткага з Бельска-Падляскага, падзякаваў арлянскаму царкоўнаму хо-

ру і ягонаму рэгенту Дзмітрыю Мартыновічу. Уладыка прывітаў таксама ўраджэнца Орлі, галоўнага рэдактара „Przełądu Prawosławnego” Яўгена Чыквіна і павіншаваў яго з 15-гадовым юбілеем штомесячніка.

Затым голас узяў а. Аляксандр Такарэўскі. Юбіляр падзякаваў епіскапу, духавенству і вернікам за пажаданні і букеты кветак. Юбілей настаяцеля быў сапраўдным святам усяго Арлянскага прыхода.

Міхал МІНЦЭВІЧ

Забастоўка

Сваю кар’еру на чыгунцы ў канцы шасцідзясятых гадоў я пачынаў з пасады „следчага”. Праўду сказаўшы, я не ўяўляў ані на момант сябе ў гэтай ролі, але тадышні начальнік Семяноўскай экспедыцыі (так у той час называлася гандлёва-перавозачная служба) заявіў пасля заканчэння майго прафесійнага абучэння:

— Вы патрапіце гэта рабіць, мы вам давяраем!

Да маіх службовых абавязкаў належала праводжанне следства ў выпадку парушэння дысцыпліны працы, як і высячэнне ўсялякіх крадзяжоў і недахопаў, выяўленых у час перагрузкі. Семяноўка ў пачатках сямідзясятых гадоў працавала. Штодзённа па шырокім пучы са Свіслачы паступалі сотні вагонаў для перагрузкі. У Сядлецкім аддзяленні лічылася яна на другім месцы за Малашэвічамі. Патрабаваліся сотні людзей да працы. Пачаткова прымаўся на штаты рабочыя-грузчыкі, потым — сезонныя, толькі на час узмоцненай перагрузкі.

Працу для паасобных брыгад пастаянных і сезонных рабочых кожнай раніцы раздзяляў кіраўнік пункта са старшым майстрам. Яны былі ўладарамі жыцця і смерці рабочага. Ад гэтых начальнікаў залежала велічыня зарплаты штатнага работніка і занятак для сезонных.

Пачаткова ўсё ішло па правілах. Раздзел вагонаў праходзіў справядліва. Але пасля сярод грузчыкаў знайшліся хітруны, якія прыдумалі, што можна мала напрацавацца, а многа зарабіць. Залежала гэта ад віду тавару. Самым „каштоўным” таварам аказалася драўнянавалакністая пліта і за гэты тавар кожны хапаўся. Пачало працітаць хабарніцтва. Рабочыя з Гайнаўкі сталі важакамі. На кожным амаль перагрузачным пункце кіраўнік пункта і старшы майстар мелі сваіх калегаў.

Пачаткова ніхто на гэта не звяртаў увагі. Але незадоўга павіслі хмары над станцыяй у Семяноўцы. Пачалося з Плянты... Як штодзень, так і ў гэтую летнюю раніцу 1970 года я займаўся канцэлярскай працай. Раптам зайшоў у кантору кіраўнік экспедыцыі Інакенцій Сідарук (нікі ён мне сваяк, проста супадзенне прозвішчаў) і папрасіў мяне ў свой кабінет, дзе чакалі начальнік Серафімовіч з Седльцаў (ён лічыўся каардынатарам па справах перагрузкі ў Семяноўцы ад імя ЦДОКП у Варшаве) і інструктар нашай службы Ежы Кавальскі.

— На Плянце забастоўка, — устрывожана заявіў кіраўнік Сідарук. — Паездзеце з панам Кавальскім на месца і высветліце справу. Праслухайце ўсіх падзронных. Неадкладна патрабую пратакол допыту з канкрэтнымі прапановамі. Выязджайце неадкладна. Лакаматыў па шырокім пучы чакае побач дзяжурнага.

Пагрузіўшы бланкі пратаколаў у сумку, мы разам з Ежы Кавальскім накіраваліся ў бок бухаючага парай лакаматыва, а затым паімчалі ў Плянту. Паўгадзіны пазней былі ўжо на месцы. Калі падыходзілі да будынка „схраніска” (так называлася сацыяльнае памяшканне рабочых), убачылі пад дрэ-

вам каля дзвярэй невялікую групу грузчыкаў. Ніякіх крыкаў. Ніякай сваркі. Навокал царыла цішыня.

Прывітала нас мясцовае начальства — кіраўнік пункта са старшым майстрам Колям Сачко.

— Што ў вас тварыцца? — кінуў ня хочучы Ежы Кавальскі, калі пераступалі мы парог канторы. — Што гэта за забастоўка?

— Ніякай забастоўкі няма, — спалохана адазваўся Мікалай Сачко. — Мясцовыя проста незадаволены тым, што несправядліва дзеляць вагоны...

Мы выйшлі да рабочых.

— Ды, што ж вы бунтуецеся, — кінуў інструктар Кавальскі ў бок рослага хударлявага мужчыны, — не хочаце працаваць?!

— Гэта няпраўда, — адказаў той жа мужчына. — Мы далей будзем працаваць, толькі хочам, каб размеркаванне было пастаяннае, прынамсі на тыдзень. Калі нам такое абяцаюць, зразу бярэмся за работу...

На пункце было каля дзесяці брыгад. Кожнай раніцы паасобная брыгада атрымывала вагон для перагрузкі. Калі дзятлілі справядліва, дык на працягу тыдня траплялася перагружаць усялякія тавары, раз добра платыня, іншым разам горшыя. Махлярства заключалася ў тым, што хітруны пры дапамозе старшага майстра скакалі па рампе, быццам конік па шахматнай дошцы і выбіралі лепшы тавар. На Плянце дамовіліся зрабіць так, каб першая брыгада, напрыклад, на працягу тыдня разгружала першы вагон, другая — другі і г.д. Калі мы гэта выслухалі, дык здавалася, што і не быць ніякай праблеме.

— Дык у тым толькі справа? — перапытаў інструктар Кавальскі хударлявага.

— Толькі ў тым.

Патэлефанаваў ён у Семяноўку і далажыў кіраўніку Сідаруку, што ніякай забастоўкі на Плянце няма і работнікі з заўтрашняга дня пачынаюць штодзённую працу. Бланкі пратаколаў я глыбока засунуў у сумку і выйшаў на панадворак.

— Пане следчы, — звярнуўся хударлявы да мяне, — скажыце, калі ласка, гэты пан, што з вамі, свой будзе?..

— А ў чым справа? — перапытаў я.

— Бо мы, тут па „бусле” прынеслі з сабою...

— Па якім бусле?..

— Ну, ведаеце, па літроўцы сваёй... Тут я і зраумеў усё. А калі перадаў гэта пану Кавальскаму, той, усміхаючыся і паціраючы рукі, заявіў: „З вялікай прыемнасцю!”

У „схраніску” заселі мы за незвычайным сталом. Чатыры шафы, прызначаныя рабочым для спецвотраткі, перакулілі дагары нагамі і заставілі пачастункам. Ахова чыгункі назірала за парадкам, каб ніхто нам не перашкодзіў. І так мы рашылі праблему забастоўкі на Плянце...

З таго часу ў раёне перагрузачнай станцыі Семяноўка пачалося па крысе вяртацца справядлівае размеркаванне вагонаў, што прынесла карысць і работнікам, і начальству.

Уладзімір СІДАРУК

ляне папалі ў Антонаўку, Мікіта размеркаваў іх па кватэрах і сачыў за тым, каб ніхто іх не крыўдзіў.

Кастрычніцкая рэвалюцыя памяннала існуючы лад і пакінула балючы адбітак на лёсе Мікіты і ягонай сям’і. Чырвоныя канфіскавалі зямлю і рэквізавалі маёмасць, уключна з жывёлай. Старасту Антонаўкі пакінулі толькі каня і карову. Пасля сталі яго заганыць у калгас, але той не здаваўся. Кароўку пасвіў у прыдарожных равах, стараўся тэрмінова плаціць падаткі і здалёк абмінаць калгасных ак-

Сэрца трапятала, як бамбілі

Успаміны Вольгі КОПЕЦ, жыхаркі Кошак у Арлянскай гміне, народжанай у 1926 годзе ў Вульцы-Выганойскай.

Фота Аляксандра ВЯРЫЦКАГА

На прымусовыя работы ў Германію забралі мяне ў пачатку красавіка 1943 года. Хаця бралі тады народжаных у 1925 годзе, але ўзялі і мяне, бо лічылі, што я з дваццаць пятага. З Вулькі забралі яшчэ адну дзяўчыну і майго дваюроднага брата. Маю старэйшую сястру на прымусовыя работы забралі раней. Спяраша завезлі нас у Кляшчэлі, адтуль у Бельск, з Бельска ў Беласток пездам завезлі, а з Беластока пагрузілі ў таварны поезд, завезлі ў нейкае мястэчка і там нас выгрузілі. Многа нас там было і немцы хадзілі і выбіралі. Мяне *вычыталі*, а сяброўка асталася і я вельмі плакала.

Забраў мяне немец і павёз фурманкаю сем кіламетраў на *калёню*. У яго ўжо два палякі, украінец і француз былі. Я там свіней карміла, бручку садзіла і *ўсютко* — *што адно толькі*. Елі *байкі*; гаспадыня і дачка — старая дзеўка — варылі нам ежу.

Прабыла я там тры месяцы і ўцякла разам з адной рускай дзяўчынай. Ішлі пяць начэй; я думала, што дадому зайду. Надаела нам ісці, купілі білеты ў Беласток і едзеце пездам; крыху грошай мы мелі, бо гаспадар крыху плаціў. А на граніцы кантроль — пропускі ў нас просяць. А ў нас ніякіх пропускаяў не было і нас назад.

Узялі нас у падвал, суткі там патрымалі і ў Дзятлова ў турму нас завезлі. Мая спадарожніца сказала, што яна з Кёнігсберга ўцякла і яе недзе павезлі, а я асталася. Прасядзела ў Дзятлове шэсць тыдняў, а затым мяне завезлі ў Дортмунд, у лагер; там патроны выраблялі.

Я працавала на такарным станку, часткі для машын рабіла. Адзін тыдзень працавала ў дзень, а другі — ноччу. Нядзель і субот не было. Як штось не так зробіш, то немцы крычаць, трасуцца.

На дзень вахманы зганялі нас у ча-

тывістаў. Але яны не маглі сцяраць аднаасобніка пад бокам калектыўнай гаспадаркі і назвалі яго ворагам народа.

Былым вясковым старастам пацікаваліся чэкiсты. Аднойчы падчас вобыску выцягнулі з куфэра партрэт цара і сталі Мікіту за гэта біць. Спынілі здзек над старым чалавекам тады, калі ў гэтым жа куфэрку знайшлі акуратненка завернуты ў палатно партрэт... Сталіна.

— Чаму вы партрэт таварыша Сталіна паклалі ў куфэрак, а не павесілі на сцяне? — дапытываўся чэкiст.

тыры гадзіны раніцы. Рана давалі на цэлы дзень скібачку хлеба; з аднаго кілаграма хлеба было шэсць скібак — мы той хлеб адразу з’ядалі. А на абед давалі нам літр рэдкай бручкі без бульбы і круп — цяпер сабака такога не еў бы. І на вачэру таксама літр бручкі давалі.

Калі ўцякла, то зараз дадому паведзілі пра гэта. А калі апынулася ў лагерах, то ліст паслала. І прысылалі мне сушаны хлеб, але той хлеб выкрышаны быў. І кашу слалі, але ж сама не з’ясі, бо ж у зале дваццаць чатыры дзяўчыны было, то раздзелі б. Але тыя пасылкі нядоўга ішлі, бо спыніліся, калі дома прайшоў усходні фронт.

Цэлы час налёты былі, бамбёжкі. У бліндаж уцякалі мы ў апошнюю хвіліну, бо раней нельга было ад станка адысці. Каторая то і не дасць рады бегчы, а я, лёгкая як заяц... Не ведаю, якім цудам мы выжылі. Як бамбілі, то сэрца трапятала, але самалёты, відаць, нас не білі, бо ведалі, што мы рабочыя.

Адной раніцы, у красавіку 1945 года, нас у фабрыку гналі, але з горада прыйшлі і казалі, што Дортмунд ужо заняты. І вахман нам сказаў, што можам ісці хто куды. Але куды ж пойдзеш, калі нічога не ведаеш! Пайшлі на горад, а там стрэльба і мы амаль не загінулі. Заглянулі то туды, то сюды і ў лагер вярнуліся.

Прыехалі амерыканцы і пыталі ці вахманы добрыя былі. Мы адказалі ім, што не былі кепскія. Амерыканцы прывезлі сваю ежу — *цястка, не цястка*. Па двух днях завезлі нас у зборны пункт. Там кухня была, суп варылі; добрую ежу давалі нам. Пабудзем крыху, падвезуць у чарговы зборны пункт і зноў выгружаць. Амерыканцы кожны раз самаходамі падвозілі, пакуль саветам не перадалі.

Рускія хлопцаў адразу ў войска бралі, казалі што на два гады. А нас таксама не адразу адпускарлі дадому, толькі *постепенно*. Жылі ў казармах. Мучылі допытамі: чаго паехала, чаго рабіла... І так дзень у дзень, але нікога не забралі. Апошні раз пагрузілі ў таварны вагон і ў Брэст павезлі. Нас, з Польшчы, было трынаццаць дзяўчат і з Брэста нас з клопатамі прапусцілі цераз граніцу. З Брэста праз Высокае прыехалі мы ў Чаромху, а з Чаромхі ў Кляшчэлі. Там быў мой дваюродны брат і ён мяне прывёз. Дадому вярнулася я тыдзень перад Пакровай. Вечарам усе каляжанкі і калегі папрыходзілі, радасна было.

Сястра мая вярнулася перад Вялікаднем, бо саветы іх пяшком гналі. Самыя пухіры на падэшвах мела, бо нідзе не давялося ёй пад’ехаць.

Майго дваюроднага брата, што немцы разам са мною забралі, саветы ў войска ўзялі. Калега, што быў разам з ім, гаварыў, што пайшлі рыбу глушыць і снарад яго разарваў. А сяброўка, якую таксама разам са мною забралі, вярнулася — яна таксама плакала, калі нас разлучылі.

Запісаў Аляксандр ВЯРЫЦКІ

— Ён у мяне звычайна вісіць на сцяне, вась на гэтым месцы, — указаў Мікіта рукою на цвік у сцяне, дзе калісьці красаваўся партрэт цара Мікалая. — Толькі летам, калі мух у хаце процьма, хаваю яго ў куфэрак, каб тыя гадасці не запаскудзілі аблічча правадыра пралетарыята, — тлумачыўся былы стараста.

Чэкiсты не паслалі Мікіту на белыя мядзведзі, пакінулі ў вёсцы. Але неўзабаве ён памёр — мо ад пабоў, а мо ад жалю па страчанай гаспадарцы.

Мікола ЛУКЯНЮК

Хітры Мікіта

У час бежанства жыхары нашай вёскі трапілі на Паволжа і пасяліліся ў Антонаўцы. Вясковым старастам быў там заможны і дабрадушны селянін Мікіта. Было ў яго многа зямлі, шэсць коней, дваццаць кароў, сад. Трымаў ён трое парабкаў. Мікіта кожную нядзелю хадзіў у царкву, а як службовая асоба — трымаў на сцяне партрэт цара Мікалая II.

Бежанцам запомніўся ён як сардэчны чалавек, дбайны апякун. Калі нашы ся-

Каму „дагадзілі”?..

Аналізуючы новую распіску цягнікоў, якая абавязвае на дзяржаўнай чыгунцы ад 28 мая г.г., я дайшоў да вышыва, што нічога асаблівага і сур'яльнага для грамадства Гайнаўшчыны ці Бельшчыны яна не прыносіць.

Самае сумнае — ліквідацыя чыгуначнай лініі Гайнаўка — Цісоўка з канцом навучальнага года, г.зн. з днём 23 чэрвеня г.г.

Зараз аматары вудачкі і пляжа, якія дагэтуль праводзілі вольны час над Сяміноўскім возерам, як і жыхары навакольных вёсак, прылеглых да гэтай лініі, вымушаны разлічваць на ўласны або аўтобусны транспарт. А гэта для многіх будзе праблемай. Пазнейшы ад'езд цягніка Гайнаўка — Варшава Заходняя на паўтары гадзіны (з Гайнаўкі зараз ад'язджае ў 4⁰⁷ замест палова трэцяй), гэта праблема для чаромхаўскіх кандуктараў, якія маюць кватэры ў Гайнаўцы.

Даўней, каб ставіцца на службу ў Чаромсе на 4 гадзіну раніцы і далей паехаць у Беласток, хапіла прыехаць „варшавякам” у 3¹⁰. Зараз на спалучэнне „варшавяка” з беластоцкім цягніком (у 4¹²) не хапае паўгадзіны. Таму кандуктар вымушаны ехаць (непатрэбна) на начную службу ў 19²¹, бо гэта апошні поезд з Гайнаўкі ў Чаромху. А чаму не „пусціць” цягнік у Варшаву на 40 мі-

нут раней? На маю думку ўсё можна вырашыць, звяжыўшы тое, што поезд бярэ пачатак ходу ў Гайнаўцы і канчае ў Варшаве. Ніякіх спалучэнняў. А для амаль дзесяці кандуктараў гэта было б вырашэнне праблемы. Гэтае ж тычыцца спалучэння начных цягнікоў Белараста з Гайнаўкай праз Чаромху. З Белараста цягнік у Чаромху прыязджае ў 23⁴⁷, а з Чаромхі ў Гайнаўку ад'язджае (апошні) у 22⁵⁸.

Не магу зараз уявіць, каму чыноўнікі ПКП, робячы гэтыя перамены з „варшавякам”, хацелі дагадзіць? Пэўна не жыхарам Гайнаўкі ці Чаромхі! На лініі Чаромха — Беларасток справа крыху лепш маецца, хаця, праўду кажучы, чарапашы ход цягнікоў найбольш усіх хвалюе.

Ранейшы ад'езд цягніка з Чаромхі у 4¹² дазволіць многім падапечным амбулаторыі мундзірных службаў у Чаромсе і ў Беларасток на акуратнае афармленне спраў у спецыялістаў ці выкананне даследаванняў і ў 8³⁵ вярнуцца назад. Раней такой магчымасці не было. І цяперашні ад'езд цягніка з Чаромхі ў Беларасток у 10⁰⁹ (раней быў у 9²³) таксама зручнейшы. За гэтыя перамены, на маю думку, належыцца ПКП „тры з плюсам”.

Уладзімір СІДАРУК

лікую палку. Падаю яе малому, а ён за яе схпіўся і вылез з вады. Увесь мокры, брудны, запэцканы балотам. Я пачынаю яго абціраць хустачкай, якую выняў з кішэні. Вельмі баюся, што ўнуку пагражае небяспека. А як ты, Астронку, думаеш? Мо мне так снілася таму, што я ўвесь час непакоюся пра малага? Усё ж такі яго пакінулі ў нас на цэлы тыдзень першы раз.

АНТОН

Антон! Зусім магчыма, што снілася табе так, бо ты вельмі непакоюся, каб хаця з тваім унукам нічога не здарылася. Але можа і сапраўды твайму ўнуку пагражае небяспека. Гэта, праўдападобна, будзе нейкая хвароба (аб гэтым сведчыць яго брудная, запэцканая балотам вопратка і тое, што ён усё ж такі зваліўся ў ваду), але, мяркую, што твае клопаты пра ўнука яму дапамогуць і выцягнуць хлопца з хваробы, так як ты ў сне падаў яму палку і выцягнуў яго з вады. А яшчэ ж ты старанна абціраў яго вопратку.

АСТРОН

пяць аднакапытных рабацяг маюць жыхары Нараўкі, Масева і Заблотчыны. Зусім ужо няма коней у Стачку, Янаве і Елянцы.

Трактары маюць 387 гаспадароў і пры іх дапамозе абрабляюць поле.

(яц)

ВЕР — НЕ ВЕР

Даражэнькі Астрон! Вельмі напужаў мяне сон, які прысніўся мне днямі. Якраз сын з нявесткай паехалі на тыдзень на нейкую экскурсію і пакінулі нам свайго шасцігадовага сына. Мы з жонкай аж трасемся, каб хаця з ім нічога не здарылася, а тут мне сніцца такое страхоцце.

Быццам пайшоў я з маім унукам на шпацыр у горадзе. Ідзем-ідзем, а тут раптам перад намі невялікі ставок. Унук, якога я трымаў за ручку, вырваўся ад мяне і пабег да вады. Я перапужаўся, што ён можа ўтапіцца, і пабег за ім. Хлопец лёг на беразе і ляжыць. Я падумаў, што ён жа прастудзіцца, ды і скаціцца ў ставок можа, бо бераг быў даволі высокі. І кажу: „Уставай, бо ж ты ў ваду зваліўся!” А ён не слухае мяне і ляжыць на траве. І што ты думаеш? Пакаціўся ўсё ж такі ў ваду. Я ў роспачы. Можа ж малы ўтапіцца. Разгледзеўся навокал і знайшоў вя-

Толькі коней жаль...

У Нараўчанскай гміне ўсё ў большай ступені механічныя коні замяняюць жывёл. Найбольш карыстаюцца коньмі жыхары Сяміноўкі (29 коней), Міхнаўкі і Міклашэва (па 23). Крыху менш іх у Ляўкове, Скупавае, Леснай ды ў Гушчэвіне (па 7-9 штук). Усяго па

Выданне „Драўляныя цэрквы Беларасточчыны” (тэксты на польскай, беларускай і англійскай мовах) можна заказаць у яго аўтараў. Кошт кніжкі — 39 зл. (у тым кошт перасылкі — 9 зл.). Заказы прымаюць:
Ewa i Andrzej Keczynscy, Park Pałacowy 3/4, 17-230 Białowieża
Тэл. (0-85) 681 28 80 (аўтаадказчык).

Арышт

Костак, як праз сон пачуў бразгат дзвярэй і голас прадаўшчыцы: „Гэта той! Жанчына ўцякла!” Яго вывелі. Апамятаўся на пастарунку.

— Усяму вінавата каза, пан начальнік. Не меў чорт як прычапіцца, то спакусіў бабу газету прачытаць. Апача тэлевізійнай праграмы ніколі нічога не чытала, а тут як на зло. Вычытала, што казінае малако надта ж вартаснае, а апрача гэтага ліквідуе яшчэ і маршчынкі на твары. І давай, хоць ялава цяліся. „Казла бы табе на старыя гады”, — думаю, але ці бабу ўтаймуеш? Не баіцца воўк сабакі, але брэху яго не хоча слухаць.

Костак сядзеў на пастарунковым крэсле і перакладаў нагу на нагу. Нервова цёр успацельныя рукі і тлумачыў усё, як на споведзі. Сяржант, паўтараючы Костаквы словы, па-вучнёўску ўсенька запісваў у пратакол і толькі час ад часу мацаў затрыманнага чырвонымі вачыма і для парадку напамінаў:

— Не адыходзьце ад справы! Гэта да нападу не адносіцца!

— Якога нападу? Хіба што на мяне. Гавару шчырую праўду, каб я з гэтага месца не крануўся. Значыць, было яно так! Пайшоў я раніцай карміць труса.

— То што ў канцы ў вас — каза ці трус? — буркнуў успацельны сяржант.

— Вінаватая каза, але пайшоў я карміць труса. Надзейна адчыняю дзверы ў хлявок. І што бачу? Там, дзе была куча прызапашанай на некалькі дзён камяныны — каза, быццам цяжарная баба, развалілася! Зламала платок у сваю загараджу і з'ела ўсё да сцяблінкі. Нават мятлу бярозавую і тую, падла, уламатала.

— Канкрэтна! — падняў голас сяржант.

— Чаго на прадаўшчыцу з касой кінуўся?

— Хто тут на каго кінуўся? Я? А хай Бог бароніць! Каб ведаў, што не далей, як пазаўчора краму гэтую абакралі, я б туды і не заходзіў. Дык, значыць, сагнаўшы першую злосць на казе, узяў я мяшок і па траву вырашыў ехаць. Горад — гэта не вёска, дзе на кожным рове ці мяжы накасіць можна. Да швагравага ўчастка, які арантую, гарадскім аўтобусам мінут дваццаць ехаць трэба. Пяшком далекавата, а аўтобусам знойдзецца, — падумаў я. Зняў тады касу з касы, завінуў яе ў мяшок, а бабку з малатком у кішэнь схваў. Мяшок з касою пад палу і падтрымоўваю рукою, каб не высунулася. Ідзем. Жонка побач нагамі перабірае, хоць бы і дзічкі, а я, як салдат на муштры, суну на штывы. Іду і пацею, бо здаецца, што ўсе на мяне глядзец. Найгорш у аўтобус увайці, высакавата. Правую нагу то паставіў лёгка, а левую, дзе каса была, закідаю, быццам сноп на фурманку і што раз то за дзверы зачэплю. Не месціцца. Людзі глядзяць, жонка чырванее. „Калека”, — кажа і давай уцягваць мяне. Тут і людзі дапамагаць кінуліся, а я толькі і пра тую касу думаю — каб

не высунулася. Нехта нават месца звольніў, але вазьмі сядзь. „Стой, — кажу жонцы, — побач мяне, так на ўсякі выпадак, калі б каса высунулася”. І стаімо прыціснуўшыся да сябе, як малалеткі. Я гляджу ў падлогу, а на сабе чую, як пасажыры шчупаюць мяне позіркам. Нездарма кажуць, што на злодзею і шапка гарыць. Аўтобус едзе, я пераступаю на спруцянелых нагах, а дарога вечнасцю здаецца. Дзе я саграшыў так моцна, што за казу пакутаваць мушу.

На адной назе з аўтобуса выскачыў, а другую ў паветры амаль пад прамым вуглом трымаю. Пот валіць, я сапу, як курка ў сплёку, а сэрца — грудзі ў кузню замяніла. У роце суха. Чакай, — кажу жонцы, — мінералку б нейкую купіць. Крама ж побач. Ідзем — жонка наперадзе, а за ёю я, джэнтльмен, інваліднічаю, левай рукою касу пад пінжаком прытрымліваючы. Вастрыве ўніз, а пятка аж бараду падпірае. Ніяк не схіліцца. Адным словам, што інвалід з пашкоджаным пазваночнікам, у гарсэце. Правую кішэню малаток з бабкаю да зямлі цягнуць.

У краме хаця б адзін кліент. Толькі дзве прадаўшчыцы — тоўстая, з тварам вялай півоніі, за прылаўкам, і маладая чарняўка ля паліц з прадуктамі. Жонка нешта гаворыць, а я стаю як стоўб і не ведаю, што дзеецца. Толькі жончын штуршок вярнуў мяне ў рэчаіснасць. — „Плаци, — кажа. — Грошы ж у цябе”. Я рукою ў кішэнь за кашальком, а каса, пачуўшы волю, бразь з-пад палы аб падлогу, аж зазвінела! Я чырванее, вачам месца знайсці не магу, жонка аслупянела бутэльку з „Крынкай” трымаючы, а прадаўшчыца, якая толькі цану сказала, так і застыла з адкрытым ротам. Толькі страх у вачах таіцца. Я пачынаю нешта тлумачыць, жонцы кроў у твар ударыла, а каса вастрывём насмешліва на сонцы пабліскавае. А прападам прапала б гэтая мінералка, але ж заплаціць трэба. Яшчэ чаго добрага падумае, што грабіць прыйшоў. Дрыжачай рукою ў кішэнь стараюся трапіць. Пачуўшы пальцамі кашалёк, звяну зубамі. „Колькі з мяне?” — кажу. Прадаўшчыца, крыху апамятаўшыся, разявіла рот, каб цану сказаць, а тут як не бразне аб падлогу выцягнуты разам з кашальком малаток, а за ім бабка! Проста на нагу. Жонка ад сораму з незаплачанай бутэлькай „Крынкай” ў дзверы кінулася, адрокшыся ад мяне, як Пётра ад Хрыста. Я скачу на адной назе, з кашальком у руцэ, да прылаўка, каб належна заплаціць. Прадаўшчыца, відаць, не зразумела майго жэсту, бо ў глыб крамы пабегла. Чарняўка кашачым скокам да дзвярэй кінулася. Пакуль я прыйшоў у сябе, уваход быў замкнуты, а ключ у яе кішэні ляжаў. Значыць, у палон узялі. Стараюся нешта тлумачыць, паясняць, але ніхто і не слухае. Злосць на жонку душу залівае — праз ейную казу я ў няволю трапіў, а яна, каза тая, прычына ўсяго, на волі. І тады вы, пан сяржант, прыехалі. Хутка прыехалі, не тое, што да бандыцкай дракі. Далей ужо ведаецца. Мой лёс у ваших руках.

Міхась ШАХОВІЧ

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niwa>
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандр Максімоў.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палочка, Марыя Федарук.
Друкарня: „Orthdruk”, ul. Składowa 9, Białystok.
Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzeżenie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenumeratę na III kwartał 2000 r. upływa 5 czerwca 2000 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na

terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.
2. Cena prenumeraty na III kwartał 2000 r. wynosi 19,50 zł.
3. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Płd., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofska 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Ніўка

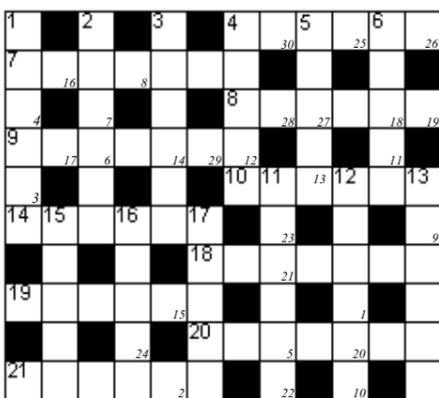
Фота Ганны КАНДРАЦОК

Экалогіка

Дбае Яська словам-друкам пра прыроду ўкола,
Браканьераў пярком ганіць — злодзеяў паганых.
Сам ён — паляўнічы, заядла-вясёлы,
Калі бедны зайка трапіць яму з рання.
Рыжы ліс, дзік буйны, зубр, алень ці ланя,
Цецярук, рысь (праўда!), тхор ці лось рагаты,
Абы толькі ўцэліць! Сцярэбіць дазвання,
Абдзяре са скуры, зацягне ў хату,
Трафейныя рогі, скуру — на падлогу,
Мяска — у халадзільнік, на частунак будзе,
Усё чыста-крыта, зусім без трывогі,
Бо ў „коле” ды наўкола — усюды свае людзі.
А расце звярына — у іх усё нармальна,
Аборцыя не ў модзе, забойствы, лайдацтва...
Нараджаюцца жывёлы — усе натуральна,
і жывуць па-людску і без святацтва.

Вандал АРЛЯНСКІ

Крыжаванка

Гарызантальна: 4. адрэзак прамой, які злучае вяршыню геаметрычнай фігуры з яе асновай, 7. дзорная пажарная вышка, 8. белая пляма на лбе жывёлы, 9. сіні прасвет у афарбоўцы на пейзажа, 10. падраздзяленне арганізацыі з пэўнай спецыялізацыяй, 14. гаючая трапічная расліна з тоўстым мясістым лісцем, 18. Пржавальск у 1869-89 і 1921-39 гг., 19. прылада, якой кляі-муюць, 20. камандзір судна, 21. горад на поўдні Балівіі.

Вертыкальна: 1. камісійны магазін, дзе скупліваюць рэчы, 2. бэта Персея, 3. запаленне міндалін, 4. плаўны танец

трохдольнага памеру, 6. карэннае насельніцтва Таймыра і Ямала, 11. суседка Афрыкі, 12. Сакратава атрута, 13. плодовае дрэва з яблыкамі, 15. порт на поўначы Швецыі, 16. трыццацігадовая была ў 1618-48 гг., 17. танцы (мн. лік).

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літары з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 18 нумара

Гарызантальна: акіян, ракіроўка, фасон, Аракс, сад, малітва, абочына, КНР, анагр, танга, ардынарац, нацёк.

Вертыкальна: хітруга, аркан, Ніўка, раскірака, апалчэнец, фраза, сонца, сак, дар, начніца, Радэн, турак.

Рашэнне: Ніл Гілевіч.

Л. Пацэвічу. У справе крыжаванкі з № 15 **рацыя за вамі**. Адзначым аднак, што ў параўнанні з іншымі часопісамі крыжаванкі „Нівы” амаль беспамылковыя.

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Міхалу Байко** з Беластока і **Вользе Дземіновіч** з Варшавы.

Шчаслівая прыкмета

Камінар прыносіць шчасце. Кожны, хто яго ўбачыць, павінен ухапіцца за гузік (вядома, свой, а не камінараў), каб тое шчасце раптам не прапала а нават было яшчэ большым. Іншыя кажуць, што таксама добрай прыкметай спаткаць рудога фацэта ў акуларах (некаторыя мяркуюць, што гэта якраз наадварот — прадвешчае нейкі клопат). А калі ўбачыш манашку, дык увогуле пастарайся культурна плюнуць сабе тры разы цераз левае плячо, каб прадухіліць бяду. Грэх, праўда, плявацца пры духоўнай асобе, але, здаецца, жанчыны ў чорным ужо прывыклі да такіх знакаў на кожным кроку... Падумаеш, у чорным, так як і камінар, таксама, так сказаць, з вышынёю звязана, і то намнога вышэйшай за любы комін, а тут, у грамадстве, дзе 99,99 адсоткаў гэта хрысціяне, плюецца амаль кожны, убачыўшы шануюную асобу!.. А то, таксама чорны, кот, які спецыяльна шпацыруе табе перад носам, хвост задраўшы, кепікі з цябе робіць, бо ты га-тоў яго благаць, каб павярнуў свой кашэчы азад у другі бок і пайшоў назад? А тая баба з парожнімі вёдрамі?..

Ну, бабы спецыяльна носяцца з вёдрамі ў час экзаменаў, сам такую ведаю, што хадзіла перад універсітэтам з двума пластмасавымі вядзерцамі ў час уступных экзаменаў. Не ведаю, ці хто ёй плаціў. Пэўна, добрая была кабеціна, спрыяла моладзі, то і хадзіла, мучылася, з невядома якім вынікам для здаючых экзамены, але ўсё ж папраўляла іх настрой, напаўняла маладыя душы надзеяй.

А камінараў таксама колькі раптоўна размножваецца ў такіх дні. І ўсе чыстыя, хоць чорныя. А калі табе трэба, каб комін які пачысціць, то не дачакаешся... А мо ім плацяць за рэпрэзентацыю прафсаюзы? Або гэта камінары пераапанутыя, з тэатра пабралі касцюмы, і фарсяць, праходжаюцца па горадзе, перад сту-

дэнкімі інтэрнатамі, будынкамі сярэдніх і вышэйшых школ. Бачыў, бо жыў у супраць беластоцкай палітэхнікі.

Здаваў летась уступныя экзамены майго швагра ўнучак, Паўлік. Агата з сястрою спаць не спалі, усё меркавалі, як духоўна памагчы сямейнаму скарбу, які, на мой погляд, так сказаць, не выжывае асаблівых талентаў да нічога. Ну, ды ў армію яго таксама не цягне, дык рашылі папхнуць яго куды-кольвек, каб час скаратаў, пакуль стане дарослым. Што можа рабіць мужык пасля ліцэя? Нават беспрацоўным стаць не можа... А за мяжу хацеў, дык і на мовы ў яго цяжкая булавешка... Ну, у каго ён удаўся, не ведаю... У бацьку таксама не, тым больш у дзед Андрэя. І пальцам аб палец дома не ўдарыць, да ўсяго рукі ў яго левыя... Такого толькі ў студэнты, ды куды... Але, хоць дамагаўся нашчадак шануюнага майго швагра, каб „пазванілі куды трэба, то ж ведаецца нямала ўплывовых” і крывіў сваю прышчатую пысу бы заплакаць хацеў (у маленстве гэта быў яго спосаб на ўсё), Андруша сувора адрэзаў унучачку: „Гэта твая справа. Не хацеў вучыцца, рамяня не баяўся, дык сам спраўляйся”.

Праўда, не пакарыстаўся Андрэй магчымасцямі, каб пасля вачыма не свяціць за свайго абэлтуса, але духоўна ўспамог, а разам з ім і я. Выпіўшы для адвагі, надзелі дзяды цеснаватыя камбінезоны, пазычаныя ў тэатры, націснулі цыліндры нізка на галовы і пайшлі спрыяць прыкладнаму сямейнаму невуку і іншым. Усе хапаліся, убачыўшы нас, за гузікі сваіх эlegantных касцюмаў.

І што? Памагло! Здаў Паўлік на будаўніцтва, прынялі. Другі семестр вучыцца, якраз сесія пачалася летняя. Карпее над кнігамі, праектамі, стараецца. Кажы, хутчэй студыі кончыць трэба, і то як найлепш, бо цяпер без чырвонага дыплама няма чаго працу шукаць!

Вандал АРЛЯНСКІ

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 16.15 на хвалях Радые Рация 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прыняць удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцепанюк. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (**Radio Racja, ul. Ciepla 1/7, 15-472 Bialystok**) або па электроннай пошце (**radio.racja@poczta.wp.pl** або **steph@poczta.wp.pl**). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя плёнкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

11 выпуск, 03.06.2000 г.

1	2	145	Н.Р.М., „Чыстая светлая”
2	3	98	Крыві, „За туманам”
3	1	95	R.F. Braha, „Рэчанька”
4	4	90	Н.Р.М., „Паветраны шар”
5	5	88	Н.Р.М., „Партызанская”
6	11	85	Н.Р.М., „Песня пра каханне”
7	8	79	Кардон, „Айчына”
8	10	78	Н.Р.М., „Тры чарапахі”
9	7	74	БАС, „Купалінка”
10	8	72	Сінанім, „Не пакінь”
11	14	70	R.F. Braha, „Тыя чацвёрта”
12	17	67	R.F. Braha, „Чырвоны Гарадок”
13	15	66	Н.Р.М., „Бывай”
14	20	65	R.F. Braha, „Пасаг”
15	9	62	Кальян, „Пачвары”
16	19	58	А. Памідораў, „Цуд на Каляды”
17	—	53	Exist, „Памыліўся”
18	12	49	Уліс, „Радые Свабода”
19	18	48	Н.Р.М., „Песня падземных жыхароў”
20	13	43	R.F. Braha, „Гетта”

Як галасавць: песні, якая вам найбольш падабаецца прызнайце 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.